

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vietnamská a romská menšina jako multikultury v ČR

Bc. Martin Kulich

Plzeň 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vietnamská a romská menšina jako multikultury v ČR“ zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Podpis
Bc. Martin Kulich, V Plzni 25.3.2014

Poděkování

Poděkování patří především JUDr. Tomáši Loudovi, CSc. za kritické připomínky, užitečné rady a trpělivost v průběhu zpracování diplomové práce

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Tematické pojmy.....	10
2.1. Pojem multikulturalismus	10
2.2. Vymezení pojmu menšina	11
2.3. Subjekt mezinárodního práva – menšiny	13
3. Vybrané problémy spojené s etnickými menšinami	15
3.1. Diskriminace	15
3.2. Sociální exkluze	16
3.3. Rasismus	17
4. Vietnamská menšina	19
4.1. Vietnamská menšina v ČSSR před rokem 1989	19
4.2. Vietnamská menšina v České republice dnes	20
4.3. Přizpůsobení života vietnamské společnosti životu v ČR	22
4.3.1. Otevřená či uzavřená společnost?	22
4.4. Faktory ovlivňující integraci Vietnamců v ČR	24
4.5. Státní občanství ČR a vietnamská menšina	25
5. Romská menšina	29
5.1. Původ Romů	29
5.2. Romové na území ČR před rokem 1989	29
5.3. Romové na území ČR po roce 1989	32
5.4. Zaměstnanost Romů	33
5.5. Romové a státní politika	36
5.6. Romové na mezinárodním poli	39
6. Integrace menšin	47
6.1. Integrace romské menšiny v ČR	47
6.1.1. Oblast kulturní	47
6.1.2. Oblast sociální	48
6.1.3. Oblast politická	49
6.2. Integrace vietnamské menšiny v ČR	49
6.2.1. Oblast kulturní	49
6.2.2. Oblast sociální	51
6.2.3. Oblast interaktivní	52
7. Ochrana menšin v České republice	53
7.1. Ústava České republiky	53
7.2. Listina základních práv a svobod	53
7.3. „Menšinový zákon“	55

7.4. Antidiskriminační zákon	56
8. Mezinárodněprávní ochrana menšin	57
8.1. Úmluva pro prevenci a potrestání zločinu genocidy	59
8.2. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace.....	60
8.3. Pakty	64
9. Závěr	66
10. Přílohy.....	68
11. Informační zdroje.....	75
11.1. Literatura.....	75
11.2. Právní předpisy	76
11.3. Internetové zdroje	77
12. Resumé.....	78

1. Úvod

Multikulturní společnosti jsou dnes běžnou součástí života obyvatel snad všech států světa. Pohyb jednotlivých menšin po státech na celém světě přispívá k vzájemnému obohacování jednotlivých kultur a tím vlastně vytváří multikulturu. Každá mince má ovšem dvě strany, a tak i zde pokud je jednou stranou pozitivní obohacování kultur navzájem, druhou stranou jsou negativní problémy, které s sebou přináší interakce mezi majoritou a jednotlivými menšinami.

V České republice se v současné době pohybuje na třináct státem uznaných menšin v různě velkém zastoupení. Tato práce bude pojednávat o dvou z těchto menšin, o vietnamské a romské. První ze dvou menšin, které zde budou rozebrány, se značně liší od majority v České republice především svou kulturou, svými zvyky a také proto, že se jedná o nejmladší státem uznanou menšinu. Druhá menšina bude v této práci zahrnuta z důvodu jejího dlouhodobého působení v České republice, ale především proto, že se jedná o menšinu, která zásadním způsobem ovlivňuje vztahy nejen mezi majoritou a jimi samými, ale i mezi členy majority navzájem.

První část práce bude patřit vysvětlení stěžejních pojmů a vystihnutí základních problémů, které jsou spojeny s multikulturalismem. V druhé části práce se již přímo zaměřím na výše zmíněné menšiny, jejich historii v České republice, charakteristiky a i právní úpravy, které se jich přímo dotýkají, následně přejdu k vybraným integračním faktorům, možnostem integrace těchto menšin do společnosti a faktorů, které integraci brzdí. Další části práce budou jednoznačně zaměřeny na právo, bude se jednat o ochranu menšin v České republice jak domácím právem, tak mezinárodním právem zastoupeným především mezinárodními smlouvami mezi jednotlivými státy. Práce bude zakončena závěrem a následovat budou přílohy v podobě statistických informací.

Tato práce, ač se může dle názvu na první pohled zdát, nebude čistě sociologického rázu, ale bude se jednat o kombinaci sociologických poznatků, historických faktů a právní stránky, která tyto menšiny provází, a které bude věnována největší část práce. Chtěl bych tímto způsobem navázat na svou předchozí bakalářskou práci, která ovšem byla čistě sociologická a jejíž problematikou mne úspěšně provedla PhDr. Jaroslava Kadeřábková, CSc., která dnes již bohužel nemůže být s námi. Právě na tento sociologicko-historický základ nově navážu právním rámcem týkajícím se těchto menšin, do jehož problematiky mne zasvětil JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Cílem práce není ospravedlnění či očernění jedné nebo obou popsaných menšin, nýbrž objektivní náhled na problematiku s nimi spojenou a možnosti řešení otázek s nimi souvisejících a dále samozřejmě přiblížení faktů, které jsou nezbytné pro pochopení jejich postavení ve společnosti.

Žijeme v době, kdy je prolínání jednotlivých kultur běžnou záležitostí a naše schopnost řešit problémy z těchto interakcí vzniklé a naučit se společně žít s tímto prolínáním stále ještě jaksí pokulhává. Pro majoritu i menšiny je velmi důležitá vzájemná solidarita a především schopnost větší empatie a snahy porozumět a vžít se do situace druhých, aby bylo možné se úspěšně zbavit předsudků a s nimi spojených problémů, a utvořit jednolitou efektivně fungující společnost bez nenávisti a vzájemného odporu.

2. Tematické pojmy

2.1. Pojem multikulturalismus

Sociologický fenomén multikulturalismus je poměrně mladým pojmem. Jeho vznik datujeme do poloviny šedesátých let, a to do Kanady. Pojmy multikultura a multikulturalismus označují prolínání, souběh a vztahy různých kultur, které spolu existují na jednom místě. Cílem pojmu je vyjádřit vzájemnou interakci mezi různými kulturami, asimilační procesy a tedy i sjednocení kultur.

V některých sociologických publikacích má pojem multikulturalismus i více rozměrů a myslím, že je to tak správné, abychom nezůstali u jednoho směru.

„Za prvé, multikulturalismus klade čistě sociologickou otázku existence kulturních identit v rámci téže společnosti, jejich reprodukce a jejich produkce. Znamená dále soubor pozic, eventuálně začleněných do politického a sociálního fungování nějaké země... Konečně, multikulturalismus je jedna volba mezi ostatními, která se snaží uvažovat normativním způsobem o zacházení s kulturními rozdíly, což z něj dělá předmět politické filozofie.“¹

Jde tedy o pojem, který označuje prolínání více etnicky, nábožensky, rasově, jazykově odlišných skupin s majoritou, vztahy těchto skupin s majoritou, jejich soužití, interakce a problémy, které mohou vznikat mezi majoritou a skupinou s odlišnou kulturou.

Přesná definice multikulturalismu neexistuje. Všechny napsané a vyřčené názory na pojem multikulturalismu se liší. „Pro označování témat spojených s rasou, socioekonomickou třídou, rodovou příslušností, jazykem, sexuální orientací, tělesnou nebo duševní handicapovaností se postupně vžil pojem multikulturalismus.“²

¹ BOUDON, R., Besnard, P., Cherkaoui, M., Lécuyer, B.-P., *Sociologický slovník*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2004, písmeno M (Michel Wiewiorka)

² ŠVINGALOVÁ, D., www.multikultura.cz, rok aktualizace 2011

2.2. Vymezení pojmu menšina

Součástí multikulturních společností po celém světě, multikulturních států a států, které mají co dočinění s multikulturalismem, jsou etnické menšiny. S těmito menšinami jsou spojené klady, ale také zápory. Jako klad pro regiony a sídla je zvýšení počtu obyvatel v daném regionu a s tím spojené finanční prostředky poskytované státem pro region či sídlo. Dalším kladem je zvýšení počtu pracovních sil, které mohou být soustředěny do oblastí, kde jsou tyto pracovní síly nedostatkové, a to vede k zlepšení ekonomiky v oblasti. Naopak záparem těchto etnických menšin bývá nedostatečná přizpůsobivost a problémy s jejich integrací. Na území České republiky se vyskytují menšiny především romského, slovenského, polského, vietnamského a ukrajinského původu. Pakliže chceme mluvit o menšinách, případně o sociální práci s nimi, neměli bychom své myšlenky směřovat pouze k předpokladům rasovým, ale měli bychom si uvědomit, že menšinami mohou být myšleny i skupiny odlišující se od majority také národností nebo etnikou. Sociální práce s menšinami se velmi blíží práci s jinými marginalizovanými skupinami obyvatel, u kterých se snažíme o integraci. *„...je možné některé obecné principy sociální práce s menšinami aplikovat jak při práci s lidmi rozdílné pleti, tak při práci s lidmi s postižením, příslušníky „underclass“, bezdomovci, konzumenty nelegálních drog nebo členy extremistických hnutí.“*³ V těsné souvislosti s menšinami se u majorit setkáváme s pojmy, které jsou pesimistické vzhledem k přítomnosti těchto skupin. Pojmy jako diskriminace, antisemitismus, etnocentrismus, nacionalismus, či rasové předsudky jsou v dnešní společnosti žhavým tématem a není na místě se jim vyhnout.

Menšiny nebo také minority, jsou tedy skupiny, které jsou v početním nepoměru ke zbytku populace na určitém území. Velmi často se také odlišují kulturními zvyklostmi, tradicemi a stylem života. Jak jsem již zmínil, nemusí se jednat přímo o rasové odlišnosti, ale například homosexuálové mají ve společnosti postavení menšiny, různé náboženské skupiny po celém světě mohou mít odlišnou kulturu od majority, tudíž jsou také postaveny do role menšiny.

³ NAVRÁTIL, P. a kol., *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, vyd. 1, Portál, Praha 2003, str. 16

Menšina má ovšem ještě další znaky, které jsou pro ni charakteristické:

„tělesné nebo kulturní charakteristiky, které její příslušníky odlišují od příslušníků dominantní skupiny;

- *zkušenost předsudečných postojů a znevýhodňování;*
- *příslušnost k minoritní skupině není dobrovolná;*
- *pocit solidarity s jinými příslušníky téže skupiny;*
- *sňatky jsou uskutečňované obvykle mezi příslušníky téže skupiny.*“⁴

Většinová skupina jedná vůči menšině zpravidla jako se skupinou podřízenou, v některých případech i utlačovanou. Existují ovšem i výjimky, kdy dokáže menšina vyvinout tlak na majoritu. Typickým příkladem je Jihoafrická republika, kde menšinová bílá rasa dokázala po desítky let utlačovat většinové černošské obyvatelstvo. Z toho to případu a z výše uvedených Shaferových charakteristických znaků lze usuzovat, že ačkoli početné zastoupení v populaci hraje významnou, pravděpodobně nejdůležitější roli, nesmíme zapomínat ani na již zmiňované faktory.

PhDr. Pavel Navrátil, PhD. ve své knize *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, ovšem zmiňuje i další pohled na definici menšin a to podle autorů Soydan a Williams⁵. Podle těchto autorů je menšina určena především mocí jak ovlivnit *„podmínky vlastního života, a vlastnosti menšiny je proto třeba považovat za odvozené od charakteristik této možnosti“*⁶. Moc není vždy v rukou majority, ale je pohyblivá, dynamická a mění se v závislosti na čase a momentální situaci, a proto vztah mezi menšinou a většinou není v tomto ohledu vždy jednoznačný. Je proto možné, aby jednotlivec byl považován za menšinu z jednoho ohledu a z druhého je považován za většinu. Vzájemně se členství v obou těchto skupinách nevylučuje.

Rozdíl mezi menšinami a většinami není tedy vždy patrný na první pohled. Je ovlivněna mnoha faktory, od nadřazenosti, přes rasu, kulturní odlišnosti či momentální kumulaci moci. Není na místě zapomínat i na kvantitativní hledisko. V demokratickém systému jsou menšiny rovny většině, jejich postavení ve společnosti je pomocí snazšího

⁴ NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, vyd. 1, Portál, Praha 2003, str. 16 (převzato z Sheaffer, R., *Racial and Ethnic Groups*. HarperCollins, New York 1996)

⁵ SOYDAN, H., WILLIAMS, CH. Exploring concepts. In Williams, CH., Soydan, H., Johnson, M. R. D. (eds.). *Social Work and Minority*. Routledge, London 1998.

⁶ NAVRÁTIL, P. a kol., *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, vyd. 1, Portál, Praha 2003, str. 17

uspokojování potřeb stále zvyšováno.⁷

2.3. Subjekt mezinárodního práva – menšiny

Na minoritní skupiny obyvatelstva je z dnešního pohledu nutné nahlížet jako na subjekty mezinárodního práva. Z historického hlediska tomu tak ale vždy nebylo. Snahy o mezinárodně právní ochranu menšin existovaly, z novodobého hlediska, již od vzniku Společnosti národů. Zpočátku byly tyto snahy jasně proti uznání menšin jako subjektů mezinárodního práva, k čemuž jednotlivé státy používaly mocenské nástroje, vlastní praxi i stanoviska odborníků v této oblasti. Je třeba zmínit, že snahy o uznání menšin jako subjektů nebyly vnímány čistě jen z mezinárodního hlediska, ale že i z hlediska vnitrostátního zde fungovaly mechanismy, které vedly přímo proti „subjektivitě“ minoritních skupin. Vedle těchto negativních názorů na uznání subjektivity menšin se ovšem začaly objevovat, nutno říci, že v menší míře, i názory opačné, tedy že menšiny mají mít vlastní subjektivitu jak z hlediska vnitrostátního práva, tak z hlediska mezinárodního. Tyto názory, které byly „pozitivně“ laděné k subjektivitě menšin, sílily zejména u konkrétních orgánů daných států. Můžeme tedy říci, že pohled na subjektivitu menšin byl negativní (pohled, který neuznával subjektivitu menšin) a pozitivní.

Negativně založené názory se opíraly zejména o dva hlavní argumenty, přičemž není nutné, aby byly splněny oba dva. Velmi důležitým argumentem, který má racionálně silný základ, je názor, že jednotlivé státy si mezi sebou upravují postavení menšin samy, přičemž tyto smlouvy zavazovaly pouze státy smluvní a žádné jiné, ale ani to není důvodem přiznávat menšinám právní subjektivitu v těchto smluvních státech. Tím druhým, neméně důležitým argumentem, je náhled jasně individuální a nikoli kolektivistický. Vycházel z pojetí, že právní subjektivitu má pouze jednotlivý člen minoritní skupiny individuálně určen a nikoli menšina jako skupina. Pouze jednotliví členové menšinových skupin jsou nositeli mezinárodně právní subjektivity a mezinárodních práv a povinností. Až po druhé světové válce začaly být hlavní i ostatní argumenty zpochybňovány, a to zejména proto, že bylo třeba, aby menšiny (jazykové, etnické, náboženské a jiné) měly svá práva a povinnosti z důvodu zvýšení ochrany těchto minorit vůči majoritě a z důvodu zvýšení identifikovatelnosti jednotlivých

⁷ Převzato z: Kulich Martin, bakalářská práce na téma *Multikulturní společnosti v sídlech a regionech*, ZČU, Plzeň 2011, vedoucí práce PhDr. Jaroslava Kadeřábková, CSc.

menšin.

„Dalším významným krokem k získání právní subjektivity menšin v mezinárodním právu je činnost Vysokého komisaře pro národnostní menšiny. Při plnění svých úkolů Vysoký komisař může navštívit dotyčný stát, vyslechnout strany sporu, tedy stát a představitele menšiny. Může s nimi konzultovat a shromažďovat informace od obou stran.“⁸

Vysoký komisař následně rozhoduje, dává doporučení, a tím fakticky staví menšiny na rovnou úroveň s majoritou, což má za následek jednání s menšinami jako subjekty práva. Jedná se ovšem stále jen o stav faktický a nikoli právní. Menšiny tedy explicitně svou právní subjektivitu nemají, nicméně jednání s nimi probíhá jakoby právní subjektivitou disponovaly, tedy se dá říci, že fakticky subjektivitu mají. Důkazem tohoto faktického stavu je konkrétní jednání zástupců menšin s jednotlivými orgány a institucemi a samozřejmě také právo být členem, případně zakládat vlastní instituce, které jsou prokazatelně institucemi menšinovými. Příkladem mohou být výbory pro národnostní menšiny zřizovány obcemi nebo kraji. Fakultativně mohou být zřízeny kdykoli, obligatorně potom vždy, pokud v obci žije více než 10% obyvatel konkrétní národnostní menšiny, případně 5%, pokud se jedná o kraj. Také mechanismy ochrany, které produkují státy jak v rámci mezinárodní ochrany, tak v rámci ochrany vnitrostátní, nám podávají důkaz o faktické subjektivitě menšin. Příkladem je možno uvést smlouvy mezinárodní nebo vnitrostátní zákony (Listina základních práv a svobod, Antidiskriminační zákon, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin).

⁸ FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodně právní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 33

3. Vybrané problémy spojené s etnickými menšinami

Neoddiskutovatelným tématem této diplomové práce zaměřené na v názvu zmíněné etnické národnostní menšiny jsou problémy, které tyto minoritní skupiny provází nejen v našem státě již od počátku jejich působení v oblasti. Tyto sociologické problémy pramení v drtivé většině z odlišností ve stylu života či kulturních zvyklostech a ve zbylých případech tvořené předsudky ze strany majoritního obyvatelstva rozhodně není možné podceňovat a v přístupu k nim je třeba uvažovat o řešení jako celku. Můžeme říci, že jednotlivé vybrané problémy mají ve společnosti různou intenzitu a v souvislosti s tím i odlišnou nebezpečnost pro společnost. Zároveň je třeba připomenout, že tyto problémy se netýkají pouze těchto dvou vybraných menšin a rozhodně nejsou záležitostí pouze našeho státu. Je třeba ovšem říci, že problémy v jiných státech jsou stejného charakteru, ne-li zcela obdobné, ovšem jejich intenzita se může stát od státu lišit.

3.1. Diskriminace

Tento velmi obecný pojem, který zahrnuje širokou škálu případů a možností jeho použití, je jedním ze základních pojmů nejen sociologie, ale proniká velmi často i do právních odvětví a rozhodně je možné ho považovat za jeden z nejrozšířenějších problémů interakce mezi lidmi vůbec. Nepochybně je správné s tímto pojmem spojovat jiný pojem a to sice předsudky, které jsou jednou z hlavních příčin diskriminace vůbec (Giddens, 1988). Předsudky utváří určitou negativní představu o například skupině lidí ještě dříve, než vůbec dojde k samotnému kontaktu s nimi. Následný kontakt – pokud k němu vůbec dojde – může být těmito negativními předsudky zkreslen do té míry, že se subjekt v silnějším postavení dopustí diskriminačního jednání, aniž by si to plně uvědomoval. Co tedy diskriminace vlastně je? Definice se objevují snad v každé knize, která se byť jen okrajově dotkne sociologie nebo společenských vztahů. Diskriminace je nepochybně problém založený na rasových či biologických odlišnostech. Ačkoli se tento pojem asi nejhojněji používá v souvislosti s rasovými odlišnostmi, v českém právu najdeme i případy diskriminace genderové či na základě jiné odlišnosti, které ve své podstatě svým výčtem odpovídají výčtu možnostem diskriminace.

„Za diskriminaci považujeme stav, kdy jsou jedné skupině lidí upírána práva a

příležitosti, jimiž disponují druzí (například když černoch nesmí dostat určitou práci, zatímco běloch ano).“⁹

Diskriminace romské či vietnamské menšiny je možné pozorovat především na úrovni zaměstnávání u soukromých zaměstnavatelů, ale znám i případy diskriminace těchto menšin při koupi nemovitostí, což se může stát trendem. V soukromém sektoru je velmi obtížné diskriminaci objevit, a pokud již objevena je, pak je těžké ji prokázat. Nepopíratelně je to dlouhodobý problém, který přetrvává a velmi často plyne právě z předsudků, které jsou vůči oběma skupinám v našem státě bohužel velmi časté a negativní; vůči romské menšině snad ještě více markantní. Bohužel je pravděpodobné, že tyto předsudky jsou často neopodstatněné a mohly by být vyvráceny, pokud by nedošlo k následné diskriminaci.

3.2.Sociální exkluze

Pojem sociální exkluze označuje stav, kdy se jedinec či skupina ocitají izolování od zbytku společnosti na základě určitých důvodů. Mezi důvody sociální exkluze je možné zařadit především etnicitu, rasovou odlišnost, ale také předsudky stejně jako v případě diskriminace. Vyloučení jedince nebo skupiny ze společnosti jsou pro samotný vyloučený subjekt velmi nebezpečné, neboť se tak skupina nebo jedinec dostávají na samotný okraj společnosti, stávají se izolovanými a tato situace velmi vážně ohrožuje jejich samotnou existenci. Zatímco diskriminace se většinou vztahuje ke konkrétní situaci či jednání (případně nejednání), sociální exkluze je pojem široký, který se nemusí vztahovat na konkrétní situaci. Takto sociálně vyloučený subjekt může být izolován ve více životních situacích najednou v jeden okamžik.

„Zjednodušeně řečeno, sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu.“¹⁰

Jedná se o problém, který v dnešní společnosti postihuje nejvíce snad právě tyto dvě menšiny. Zatímco vietnamská menšina jakožto uzavřená společnost se straní majoritě především z vlastní iniciativy, romská menšina, která je menšinou mnohem více komunikativní, se do sociální exkluze dostává především díky předsudkům společnosti vytvořených již v historii. Není výjimkou, že rodiče zakazují svým dětem, aby se ve

⁹ GIDDENS, A., *Sociologie*, Argo, Praha 1999, str.231

¹⁰<http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

škole bavili se svými romskými spolužáky, i přesto, že svému dítěti vlastně ani nedají šanci mladého Roma poznat. Tito rodiče mají předsudky, které přenesou na své potomky, a ti je velmi často přenášejí dál v rodině. Tento postoj ovšem není správný a rozhodně brání efektivnější integraci a samozřejmě romské děti ve škole se tímto postupem stávají vyloučené ze školního kolektivu. V současné době zaznamenáváme krok správným směrem v této oblasti, po reorganizaci tzv. zvláštních škol na praktické a následným úbytkem romských dětí v těchto školách a jejich zařazení do regulérních základních škol má nová generace dětí majoritního obyvatelstva lepší možnost tyto děti poznat a v dospělosti s nimi lépe pracovat a spolupracovat. Zajímavé je, že obdobný „školní“ problém sociální exkluze postihuje v mnohem menší míře vietnamské děti. To je samozřejmě velmi dobrým ukazatelem ovšem vede i k zamyšlení o rozdílech těchto menšin.

3.3.Rasismus

Jedná se o sociologický pojem velmi se blížící pojmu diskriminace ovšem s rozdílem, že rasismus, jak už název napovídá, pramení z nerespektování jiné rasy. Rasisté sami považují svoji rasu za jedinečnou a nadřazenou a všechny ostatní rasy nebo jen jiné cíleně vybrané rasy jim mají být „podřízené“. Ve světě je rasismus naneštěstí běžnou záležitostí, z čehož vyplývá, že jde o globální problém. Existovalo a stále ještě existuje spousta nevraživých i válečných a krvavých konfliktů vyvolaných na základě rasové nesnášenlivosti. Problém se nevyhnul ani České republice ve vztahu k naší vietnamské a romské menšině. Velmi časté a v posledních letech i násilné jsou demonstrace různých skupin, které operují právě na základě rasové nesnášenlivosti a tím přilévají do ohně nenávist mezi jednotlivými skupinami. Asi nejvyhrocenějších situací mezi romskou menšinou a majoritou se dočkal v nedávných letech sever Čech, kde má romská menšina početné zastoupení. Bohužel zbytečnost těchto „násilných“ demonstrací v souvislosti s někdy až příliš vyhrocenou medializací mají za příčinu růst rasových předsudků a opět ztížení integračních plánů na státní i regionální úrovni. Pokud jde o vietnamskou menšinu, pak je četnost rasově podložených akcí o dost menší, z nedávné doby lze připomenout akce v souvislosti s obchodováním v pražských tržnicích, které ovšem nemusely mít rasový základ.

Rasismus tedy vychází z fyzické typologie člověka, především z barvy pleti. V souvislosti právě s barvou pleti rasisté velmi často používají pro tyto skupiny

obyvatel hanlivých výrazů právě založených na barvě pleti. Rasismus je problém, který státnímu zřízení a obyvatelům nepřináší nic dobrého. Demonstrace proti určité skupině obyvatel jsou především rasově zaměřené a jde o velmi tvrdý a nešetrný způsob jak upozornit na aktuální problém, pokud se o problém vůbec jedná. Nebezpečí rasismu tkví ve velmi rychlém postupu k extremistickému jednání, jehož nejhroznější důsledky dokládá druhá světová válka.

„Rasismus lze definovat jako předsudek založený na sociálně významných fyzických rozdílech. Rasista je člověk, který je přesvědčen, že někteří jedinci jsou v důsledku takto definovaných rasových rozdílů nadřazení nebo méněcenní.“¹¹

¹¹GIDDENS, A., *Sociologie*, Argo, Praha 1999, str.231

4. Vietnamská menšina

4.1. Vietnamská menšina v ČSSR před rokem 1989

Vietnamská komunita je jednou z největších komunit v České republice a je nutné připomenout, že migrace vietnamského obyvatelstva není jen trendem současnosti. Důvodů příjezdu této komunity do naší republiky a usazení v našich obcích můžeme nalézt hned několik. Vietnamské obyvatelstvo již před rokem 1989 mělo tendenci k migraci do tehdejší ČSSR z důvodů získání kvalitního vzdělání, zlepšení svého společenského postavení a s tím související zlepšení jejich ekonomické situace. Jedná se tedy o důvody, které před rokem 1989 nebylo efektivně možné dosáhnout v jejich vlasti. Mnozí z vietnamských studentů získávají práci v ČSSR hned po dokončení studia díky vynikajícím výsledkům v průběhu jejich studia.

Migrace vietnamského obyvatelstva do ČSSR byla ovšem důkladně sledována. Monitorování se týkalo jak jejich příjezdu, tak se vztahovalo na jejich pobyt, pohyb na veřejnosti atd. Věk vietnamských pracovníků přicházejících do ČSSR se nejčastěji pohyboval mezi 18 až 40 lety a z hlediska demografického se jednalo o celé rodiny či bezdětné rodiny, svobodné jedince a jedince s různým stupněm vzdělání. Jako místo nejčastějšího pobytu v ČSSR preferovali Prahu, ale prakticky žili na celém území ČSSR. Žili převážně v ubytovnách, kde byly podmínky pro sdružování se do skupin s lidmi jejich národnosti. K tomu přispělo i to, že žili odděleně od pracovníků ČSSR. Vietnamci, kteří nezískali zaměstnání, případně o zaměstnání ani neusilovali, se nejčastěji věnovali návštěvám svých známých po celé ČSSR, případně nakupování různého zboží. „*Největší zájem byl o kola, motocykly a šicí stroje, ale také o vybrané látky, drogistické zboží či léky.*“¹² Tyto výrobky byly později odváženy do Vietnamu, kde se staly velmi oblíbenými.

Za vietnamské obyvatelstvo jednal tzv. tlumočnick či organizátor. Jednalo se o člověka vietnamského původu, který byl vybrán ze svých řad z důvodu delšího pobytu na území ČSSR a také proto, že ovládal český jazyk. Tento tlumočnick či organizátor byl seznám s právním řádem ČSSR, který uměl používat v praxi, jednal s úřady a řešil problémy vzniklé mezi majoritou a vietnamskou komunitou.

¹² ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str 97

V zaměstnání to nebylo s vietnamským obyvatelstvem jednoduché, hlavně v oblasti zemědělství. Odlišná zemská poloha Československa a Vietnamu se projevovala hlavně v zemědělském odvětví. Zde si Vietnamci jen těžko zvykali na novou práci a stěžovali si, že morfologie jejich těla neumožňuje efektivní práci s těžkými nástroji.

„V šedesátých a sedmdesátých letech československá společnost chápala přítomnost vietnamských studentů u nás jako morální povinnost vzhledem k dlouhotrvající válce v jejich zemi. Vietnamští studenti se pilně učili česky, bydleli na kolejích společně s Čechy, se kterými udržovali přátelské vztahy.“¹³

Situace se ale začala měnit v letech osmdesátých. Větší příliv vietnamských dělníků neovládajících český jazyk s sebou přinesl i větší množství jejich kultury, na kterou česká společnost nebyla připravena. Tito nově příchozí Vietnamci se pohybovali po celé republice, živili se prodejem textilu, elektroniky atd. v masivnější míře, což české občany zaskočilo a začínalo v nich vyvolávat předsudky proti této komunitě.

Vietnamská komunita vykazovala velkou míru uzavřenosti vzniklou z kulturních a jazykových bariér a již zmíněných předsudků. Naproti tomu se začínají formovat skupiny Vietnamců, kteří se velmi dobře adaptovali na poměry v ČSSR, uvedli se do společnosti a svoje znalosti a schopnosti využívají i po roce 1989. Objevují se také první známky xenofobie a rasismu, a to z obou stran, zejména na pracovištích či ve školách.

Po revoluci v roce 1989 se část vietnamských obyvatel vrací zpět do své vlasti. Zde se prokazuje, že ze znalostí nabytých v ČSSR a z dosaženého vzdělání, se jejich ekonomická situace zlepšila.

4.2. Vietnamská menšina v České republice dnes

Do České republiky se po roce 1989 vrací část vietnamského obyvatelstva, které byla vypovězena na základě mezivládních dohod. Převážnou většinu nově příchozího vietnamského obyvatelstva tvoří Vietnamci, kteří v ČR ani ČSSR ještě nikdy dříve

¹³ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str 98

nepobývali. Důvody k migraci Vietnamců do ČR je především obchod, jako tomu bylo dříve v ČSSR, nově se ovšem objevuje fenomén migrace z důvodu získání kvalitního vzdělání a také následování rodinného příslušníka. Dále do naší republiky proudí množství praktikantů z Vietnamu a studenti, kteří si tentokrát hradí výdeje na studium sami, nikoli hrazené státem jako tomu bylo dříve.

„Většina vietnamských občanů tu žije na základě povolení k trvalému pobytu či dlouhodobému pobytu za účelem podnikání nebo sloučení rodiny. Jen málo z nich získalo občanství ČR či azyl.“¹⁴

Velmi důležitou skupinou pro Českou republiku jsou vietnamské děti nebo studenti, kteří se v České republice již narodili, případně jsou na našem území již odmalička. *„Tato skupina se zásadně odlišuje od ostatních migrantů z Vietnamu, neboť nastoupila potenciálně velice obtížnou cestu intenzivní integrace v ČR například díky svým českým vychovatelkám (vietnamští rodiče si často najímají zejména starší dámy, vychovatelky, babičky, které vietnamské dítě učí česky, ale díky svému osobnímu přístupu také vychovávají), či kamarádům ve škole.“¹⁵* S nárůstem vietnamských dětí v ČR dochází i ke zvýšení konfliktů vzniklých přímo uvnitř zmíněné komunity. Tyto konflikty se týkají zejména mezigeneračních případně interkulturních vztahů.

Do České republiky míří zejména vietnamské obyvatelstvo příslušící k národnosti Kinh (Viet), v malém množství potom národnost Muong, Tay. Z velké části se jedná o migranty ze severního Vietnamu a to především o majetnější Vietnamce, chudší si toto nemohou dovolit, studenty, či stážisty.

Vietnamské obyvatelstvo se v naší zemi „proslavilo“ především podnikáním. Vietnamci podnikají snad ve všech oborech, podnikají na základě živnostenského oprávnění, přičemž nepřihlížejí na svou původní profesi nebo vzdělání nabyté ve Vietnamu. Může se tedy stát, že prodavač v samoobsluze ve vašem městě může být elektrikář zrovna tak jako to může být vietnamský profesor. Jako hlavní prodejní artikly preferují Vietnamci dovezený levný textil, elektroniku, tabák a lihoviny. Není to ovšem podnikání čistě založené na prodeji zboží. Ve velké míře se u nás objevují různá občerstvení, či restaurace, jejichž majitel je vietnamského původu. Časté jsou ve

¹⁴ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str 103

¹⁵ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str 103

vietnamské komunitě prodejny typu „večerka“ a jiné potravinové obchody, které konkurují velkým supermarketům zejména svou dlouhou otevírací dobou (otevírací doba do osmi, devíti hodin do večera není výjimkou). Vietnamští podnikatelé se ovšem pod tíhou konkurence (zejména zmíněných hypermarketů) vystavují vysokému tlaku z jejich strany, a proto je jejich život poměrně náročný. Práce o víkendech, dlouhá pracovní doba a často i nevyhovující pracovní podmínky připravují tyto obchodníky o spoustu času.

„Kromě živnostníků dnes fungují i jiné vietnamské firmy, některé mají mezinárodní pole působnosti a v některých spolupracují i manažeři či zaměstnanci různých národností.“¹⁶

Podmínky pro život Vietnamců na našem území jsou rozličné, v každém regionu jiné. Někteří Vietnamci se stanou úspěšnými manažery, jiní pracují jako zaměstnanci ve firmách, někteří se česky naučí, jiní ne a možná ani nechtějí.

Typické prostředí s vyšší koncentrací vietnamského obyvatelstva jsou vietnamské tržnice, či velkosklady. Tato centra fungují nejen jako prostředí obchodu, ale také jako kulturní, mediální, komunitní a správní centra. *„Sídli zde významné vietnamské podnikatelské subjekty i neziskové organizace, které se starají a podporují vietnamskou komunitu v ČR, cestovní kanceláře, restaurace apod.“¹⁷* v rámci těchto center se vietnamské obyvatelstvo nejen sdružuje, ale probíhá zde i například výuka jazyků.

4.3. Přizpůsobení života vietnamské společnosti životu v ČR

4.3.1. Otevřená či uzavřená společnost?

Integrace vietnamské komunity do života v české společnosti není u všech skupin těchto migrantů stejná. Největší problémy s imigranty z Vietnamu potkávají obyvatelé Vietnamu mezi 35-55 lety. Pověštinou zde tyto lidé žijí na základě povolení k

¹⁶ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str 107

¹⁷ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str 108

dlouhodobému pobytu, což není v žádném případě pouze pozitivní věc a prodlužování tohoto povolení je složitý administrativní proces. Z hlediska ekonomické stránky se v naší zemi živí drobným podnikáním (potravinářství, obchody s oblečením) a to bez ohledu na jejich dosažené vzdělání. Převážná skupina této minority v naší zemi neovládá český jazyk, drtivá většina neumí v českém jazyce hovořit, někteří alespoň rozumějí. V administrativních a podobných případech jsou proto často zastupováni vietnamskými zprostředkovateli, kteří naším jazykem vládou bez problému, a to zejména proto, že v České republice žijí již delší dobu. Z tohoto důvodu se sdružují nejčastěji ve své komunitě, a to je důvodem, abychom tuto minoritní skupinu označovali za uzavřenou k majoritní. „Bariérou je tedy neznalost češtiny a vůbec české komunity.“¹⁸ Tuto uzavřenost je mezi lidmi všeobecně známá. Nejen vědci, ale i samotní obyvatelé laici jsou si vědomi, že díky dorozumívání se s touto minoritou je největší bariérou mezi nimi. „Například výzkum Mezinárodní organizace pro migraci z roku 2003, jehož záměrem bylo poznání procesu integrace vybraných komunit (Ukrajinců, Vietnamců a Arménů) migrantů, charakterizoval obecně vietnamskou komunitu jako separovanou (izolující se, avšak nikoliv „neúspěšnou“) komunitu.“¹⁹ Tento výzkum také došel k závěru, že důvodem příjezdu Vietnamců do země je hlavně návštěva rodinných příslušníků. Další výzkum, tentokrát Etnologického ústavu AV ČR, který kniha zmiňuje, prakticky jen podtrhuje, co již bylo řečeno a napsáno. A sice že vietnamská komunita je uzavřena pro majoritní skupinu ve všech směrech s výjimkou podnikatelské činnosti.

Uzavřenost komunit z dálného východu není aktuální pouze v naší zemi. V Amerických městech vznikají celé čtvrti těchto asijských komunit, které nemají potřebu se více integrovat.

Je nutné zmínit, že nejen jazyk je jedinou bariérou v integraci a v uvolnění uzavřenosti této komunity. Faktorů a bariér je zde více. Autor knihy se zmiňuje o interkulturních rozdílech, kulturním šoku nebo třeba životě v provizoriu. Z těchto důvodů jsou vietnamští obyvatelé u nás prakticky odkázáni na služby, které jim poskytuje vietnamský servis případně jiné organizace podobného typu. Tyto organizace jsou pro život vietnamské komunity u nás naprosto nezbytné. Pomáhají jim s hledáním práce nebo s hledáním bydlení. V zásadě jim tyto pomoci nabízejí, minorita je vyhledává, protože nemá jinou možnost. A to je způsobené právě zmíněnými bariérami.

¹⁸ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str. 110

¹⁹ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str. 110

V poslední době ovšem dochází i mírnému otevření této komunity. Je to způsobeno zejména vstupem ČR do Evropské Unie a s tím spojené mnohem větší možnosti pro začlenění této komunity do majoritních skupin po celé Evropě. Fungují zde organizace, které podporují interakci vietnamských dětí, vietnamské děti chodí do škol, studují, ale také abych se nedržel pouze u dětí, tak i dospělí Vietnamci se v posledních letech velmi dobře prosazují v ziskových i neziskových organizacích.

Větší zájem o integraci vietnamských dětí vzniká po založení rodiny již přímo v naší zemi. Děti se zde narodí, od nejtělejšího věku navštěvují školky, školy a různé kluby, kde přicházejí do interakce s českými dětmi. To jim pomáhá rozvíjet se v českém jazyce a tím pádem mít možnost se lépe adaptovat a integrovat. Zároveň i ze strany rodičů těchto dětí je samozřejmě větší zájem o to, aby svým dětem poskytli co nejlepší možnosti pro život. Z toho vyplývá jejich zvýšený zájem o celostátní i lokální dění v politice, ekonomii a dalších odvětvích. „*Data o cizincích, stejně jako experti i výzkumy ukazují, že strategie vietnamských migrantů, pokud jde o pobyt v ČR, začíná nabývat především dlouhodobější a intenzivnější charakter.*“²⁰

4.4.Faktory ovlivňující integraci Vietnamců v ČR

Jedná se o vybrané faktory, které ovlivňují vřazení vietnamských migrantů do české společnosti tak, jak je popisuje kniha s Vietnamci na českých školách. Sklony ke xenofobii se projevují i v české společnosti. Česká společnost zpravidla nemá valný zájem na příjezdu Vietnamců do vlasti, jejich postoj k nim je převážně chladný až negativní. Česká populace je typická předsudky vůči této minoritě, ale tento problém bývá oboustranný. Druhá strana naopak vidí negativně jazykovou bariéru, místní klima a různé interkulturní ztráty. Sociální bariéry, o kterých se teď zmíním se týkají především nejrizikovější skupiny z vietnamské komunity v ČR a to věkové skupiny 35-55 let.

Bariérou bránící v integraci může být neplánovaný dlouhodobý pobyt. To se týká zejména manželských párů, kdy jeden z páru odcestuje do ČR, zde začíná podnikat a druhý z páru přijíždí za ním, i když nemá valnou představu a nevelké plány o pobytu na našem území. Tento člověk se stává ještě více uzavřeným pro okolí a proto je problém

²⁰ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str. 112

ho efektivně integrovat.

Další důležitý integrační problém se objevuje v jazykové stránce. Rozdíl mezi českým a vietnamským jazykem je obrovský a Vietnamci, mnohdy právě z obtížnosti překonat tento velký rozdíl, ztrácejí motivaci se učit češtinu nebo je tento jazykový rozdíl pro ně nepřekonatelnou překážkou.

Národní hrdost Vietnamců, jejich vztah ke své vlasti, mnohdy způsobují nezájem o ČR. Tato národní hrdost se může projevat i nedůvěrou v to, co je „české“. Pocit, že něco není z jejich vlasti, v nich tuto nedůvěru vyvolává a oni nemají velký zájem zkoušet něco jiného.

„Odlišné komunikační styly, bariéry interkulturní interakce, které mohou způsobit mnoho nedorozumění, neadekvátní obranné reakce, ale také xenofobii a rasismus apod.“²¹

Vietnam a jeho obyvatelé si prošli dlouhým obdobím válek a sporů se západními zeměmi. Proto v nich přežívá pocit bránit svou zem a méně důvěřovat Západu.

Další bariéry jsou spojené s administrativním a právním aparátem. Vietnamci plně nevyužívají instituce, které by jim mohly pomoci. Nepochopení, že tyto instituce fungují jako pozitivní služba právě v jejich prospěch. A také malé povědomí o právu v ČR je jednou z bariér.²²

4.5. Státní občanství ČR a vietnamská menšina

Problém státního občanství, především jeho nabývání, je problémem především vietnamské komunity, a to především z důvodu jejího kratšího fungování na území České republiky oproti menšině romské. Samozřejmě nemohu říci, že se jedná o výlučně vietnamské téma. Pokud by se jednalo o imigranty romského původu z jiného státu, tedy s jiným státním občanstvím, pak zcela jistě bude třeba nabýt české státní občanství i těmito romskými imigranty. Rozdilem je, že romská menšina má na území České republiky hlubší kořeny, funguje zde déle než menšina vietnamská, a tudíž zde

²¹ ČERNÍK, J., Ičo, J., Kocourek, J., Komers, P., Martínková, Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung ThiPhuongHien, Vasiljev, I., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany 2006, str. 113

²² Převzato z: Kulich Martin, bakalářská práce na téma *Multikulturní společnosti v sídlech a regionech*, ZČU, Plzeň 2011, PhDr. Jaroslava Kadeřábková, CSc.

žije více romských generací, které občanství mají a jejich narozené děti je budou mít dle zákona také.

Zákonná úprava nabývání a pozbývání státního občanství je obsažena v zákoně číslo 186/2013 Sb. o státním občanství. Zákon podrobně rozpracovává jednotlivé možnosti a způsoby nabytí státního občanství (především narozením). Udělení státního občanství vietnamskému imigrantovi otevírá cestu k volnosti a možnostem v České republice. Od chvíle, kdy občanství obdrží, disponuje veškerými právy a povinnostmi jako kterýkoliv občan majoritní společnosti bez ohledu na to, zda občanství nabyt již narozením nebo mu bylo uděleno později. Zákon tak staví na roveň jak tradiční obyvatelstvo státu, tak přistěhovalce; v tomto tedy neexistuje žádné diskriminační jednání. Další výhodou získání státního občanství na rozdíl od trvalých pobytů je nezrušitelnost státního občanství. Tento princip byl zakotven i v dřívější úpravě, je tedy ponechán a garantuje ochranu svého občana. Státní občanství je možné nabyt především narozením. Pokud alespoň jeden z rodičů má české státní občanství, pak ho budou mít i jeho děti bez ohledu na to, zda druhý rodič má jiné. Právě tento způsob nabývání státního občanství byl ještě do nedávné doby pro vietnamskou menšinu zřídka k vidění, neboť drtivá část vietnamského obyvatelstva přišla do České republiky až po roce 1989 a mnohdy již děti měla. Až v současné době dospívá větší generace vietnamské menšiny, která již české státní občanství má, a proto i jejich děti je mít budou.

„O udělení občanství (což je pouze jedna forma získání občanství) bude i nadále rozhodovat Ministerstvo vnitra ČR a nebude na něj právní nárok. I nadále se bude posuzovat celá řada aspektů cizincova života (ČR pravděpodobně i nadále zůstane jedním z nejpřísnějších států)“²³

Každý, kdo se chce ucházet o státní občanství v České republice jako imigrant, musí splnit zákonné podmínky. Přesto není na udělení státního občanství právní nárok ani po splnění všech podmínek. Současná nová právní úprava přináší celkem osm podmínek, které je nutné splnit pro udělení občanství. Základní podmínkou je mít na území České republiky trvalý pobyt. Trvalý pobyt musí trvat v délce nejméně pěti let, pokud jde o imigranty z nečlenských zemí EU, respektive tři roky, pokud jde o občany EU. Navíc se na našem území potenciální budoucí státní příslušník musí fakticky zdržovat alespoň po dobu jedné poloviny doby určené k trvalému pobytu. To je velmi praktické ustanovení, neboť mít u nás trvalý pobyt a fakticky zde žít, nemusí být vždy

²³<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/novy-zakon-o-ziskavani-ceskeho-statniho-obcanstvi-bezplatne-poradenstvi-v-poradne-pro-obcanstvi>

totožné a jestliže by takovéto ustanovení v zákoně absentovalo, mohlo by docházet k úmyslnému obcházení smyslu zákona právě tím, že by zde byl hlášený pouze trvalý pobyt, ale imigrant by se na adrese nenacházel. Dalšími podmínkami je neodsouzení pro úmyslný trestný čin a to jak na našem území, tak na území, jehož je přistěhovalec příslušníkem. Velmi důležitými podmínkami je znalost českého jazyka a dále ústavního zřízení, kulturně společenského života, zeměpisných a historických reálií. Jejich důležitost spočívá především v tom, že je přistěhovanci a žadatelé o státní příslušnost budou muset fakticky ovládat a nebude tedy stačit, jako tomu bylo doposud, pouze velmi špatná čeština, která je v našem státě zdá se typická pro vietnamskou menšinu. Od splnění těchto podmínek budou osvobozeni žadatelé mladší 15 a starší 65 let, můžeme říci, že se budou týkat lidí v produktivním ekonomickém věku. Zkoušky budou probíhat v rámci University Karlovy v Praze a jejich obtížnost se bude pohybovat na úrovni základní školy.

„(6) Státní občanství České republiky lze udělit žadateli, který v posledních 3 letech předcházejících dni podání žádosti neporušil závažným způsobem povinnosti vyplývající z jiných právních předpisů upravujících vstup a pobyt cizinců na území České republiky, (...)“²⁴

V tomto výše zmíněném a v dalších dvou následujících odstavcích jsou uvedené podmínky pro udělení občanství, které se vztahují pouze na poslední tři roky trvalého pobytu. Následujícími podmínkami jsou prokázání zdrojů a příjmů, případných převodů peněz a placení daní a poslední podmínkou je skutečnost, že žadatel nebyl závislý na sociálních ani jiných obdobných dávkách.

Nový zákon o státním občanství taktéž stanoví možnost disponovat vícero občanstvími, z toho plyne, že již není nutné se zříkat původního občanství, ale lze si jich ponechat více (například ponechat si vietnamské občanství a nově přijmout vedle tohoto i české státní občanství.).

Zákon pamatuje i na cizince, kteří mají nárok na státní občanství České republiky. Jedná se o výjimku z pravidla nenárokování občanství. Právní předpis taxativně uvádí skupiny cizinců, kteří toto právo mít budou, z hlediska vietnamské menšiny je zajímavá poslední skupina již se týká především §35 a §36, ve stručnosti:

„Přistěhovanci druhé generace, tj. cizinci, kteří jsou ve věku 18 až 21 let (starší cizinci budou smět prohlášení učinit jen po dobu roku 2014), mají trvalý pobyt,

²⁴ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, §14 odst. 6

nejpozději od věku 10 let se až k datu prohlášení nejméně dvě třetiny této doby oprávněně zdržují v ČR a mají čistý trestní rejstřík.“²⁵

Závěrem k tématu státního občanství ve vztahu k vietnamské menšině bych řekl, že způsob jeho nabytí především přes trvalý pobyt se oproti dřívější úpravě zjednodušil co do délky testování majetkových poměrů, v některých případech je ale přísnější a to v případě přísnější zkoušky z českého jazyka. Z celkového pohledu mi ovšem připadá nová úprava více otevřená pro vietnamskou menšinu, je zde možnost právního nároku členů druhé generace vietnamské menšiny a další výhodou je dle mého disponovat vícero občanstvími, což předchozí úprava nedovolovala. Domnívám se, že především díky institutu právního nároku na získání občanství, dle výše citovaného odstavce, především u členů vietnamské menšiny starších 21 let dojde k vzestupu státních příslušníků ze stran vietnamské menšiny.

²⁵<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/novy-zakon-o-ziskavani-ceskeho-statniho-obcanstvi-bezplatne-poradenstvi-v-poradne-pro-obcanstvi>

5. Romská menšina

5.1. Původ Romů

„Nejznámější a nejrozšířenější názor na původ Romů byl, že pocházejí z Egypta, odkud přišli do křesťanských zemí. V mnoha zemích je také pojmenovali podle jejich domnělého egyptského původu - Gitanos (ve španělštině), Gitanes (ve francouzštině) či Gypsies (v angličtině) - ale ve skutečnosti jsou tato jména patrně odvozena od názvu oblasti Malý Egypt na Peloponésu nebo v oblasti Malé Asie. V jižní a východní Evropě byli pojmenováni podle manichejské sekty kněžích Athiganoi - Atsiganos, z čehož vznikla další skupina pojmenování - Zingaro (v italštině), Tsigane (ve francouzštině), Zigeuner (v němčině), Cigáni (ve slovanských jazycích) i české Cikáni.“²⁶

V pátrání o původu Romů došlo ke zlomu v 18. století. Maďarský student, který cestoval do Indie, si všiml velmi podobného dialektu jaký slýchal u maďarských Romů ve své vlasti. Toto zjištění bylo po celá léta zkoumáno a konzultováno s různými světovými vědci a výsledkem je shoda, že Romové pocházejí z Indie. Romové byli vědci zařazeni do nejnižší indické kasty tzv. nedotknutelných, s tímto byla spojena velmi nízká úroveň života, malá práva, což vyústilo k hromadné migraci Romů do Evropy a jiných zemí. Podobnost Romů s indickým obyvatelstvem je nejen záležitostí jazykovou, ale také kulturou či zvyky.

5.2. Romové na území ČR před rokem 1989

Ačkoli to někomu může připadat zvláštní, Romové se na území ČR objevili již před pěknou řádkou let. O úplně první usazení Romů na našem území se můžeme zatím jen dohadovat. Historické prameny jako je Dalimilova kronika, či Popravčí kniha pánů z Rožumberka se o podobném lidském typu zmiňují. V případě Dalimilovy kroniky hovoříme o začátku 13. století, Kniha pánů z Rožumberka je konec 14. století. Žádný z těchto dvou pramenů však není absolutně průkazný, a proto se musíme spokojit s faktem, že Romové přes naši zem prokazatelně putovali v roce 1417. V tomto roce přes

²⁶ <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>

naše území procházela skupina nejméně 300 členů romské populace, jejíž cesta je podrobně popsána a zmapována.

Následná časová období, po které Romové osídlovali území Čech, byla vždy velmi ovlivněna panovníkem na českém trůnu. Někteří panovníci chránili Romy královskými glejty, jiní je zase vyháněli, aby další je mohli opět chránit na území Čech, potažmo Moravy, Slezska a dalších území. Největší ochrany se dočkali za vlády Marie Terezie, kdy docházelo k potlačování represí vůči nim. V tomto duchu pokračoval i její syn císař Josef II. Nebylo to však jen české území, kde se tato komunita pohybovala. Starší a početnější skupiny Romů se pohybovali i na území Slovenska.

V období dvou světových válek docházelo k výrazné represí vůči Romům. Byla potlačena jejich práva, jejich svobody, za 2. světové války docházelo dokonce k hromadnému vyvražďování a rasovým čistkám na Romech. Proto také počty Romů a statistické odhady po válce se liší.

„Krátko po válce se odhady počtu Romů na území dnešní ČR pohybují řádově mezi 600 a 1000. Nicméně první poválečný soupis ministerstva vnitra, k němuž došlo v druhé polovině roku 1947, vykazuje již celkový počet 101 190, z čehož plných 16 752 připadá na Čechy a Moravu a zbylých 84 438 na Slovensko.“²⁷

Za totalitní vlády dochází až k přehnanému pokusu o asimilaci této komunity. Romové byli cíleně rozmísťováni do českých obcí tak, aby v žádné z obcí nepřesáhl jejich počet 5% obyvatel obce. Každý práceschopný Rom se musel zapojit do pracovního procesu. Dochází ke zrovnoprávnění této menšiny s majoritou, odstranění rasových překážek. Cílem bylo potlačení romské národní hrdosti ve prospěch majority. Proto také Romové se později nehlásí ke své národnosti. *„Skutečnost, že se k romské národnosti v posledním censu z roku 1991 přihlásilo na území tehdejší federace necelých 109 000 obyvatel (z toho cca 33 000 na území dnešní ČR) pouze potvrzuje, že národní hrdost zde utrpěla těžké újmy a po staletí stigmatizovaní Romové jsou velmi ostražití, mají-li svůj etnický původ přiznat.“²⁸*

Romská hrdost naplno ožívá opět až s Pražským jarem roku 1968. Objevují se různé skupiny a kluby romských obyvatel za emancipaci této menšiny. V následujících dvou letech dochází k dalšímu intenzivnějšímu procesu integrace Romů. Snaha byla

²⁷ <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

²⁸ <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

opět taková, aby se co nejvíce smazaly rozdíly mezi Romy a majoritou. Tato fáze integrace byla nazvána společensko kulturní. V podstatě šlo ovšem o to, aby se Romové pomocí sociálních dávek od státu mohli lépe asimilovat. Zde můžeme předpokládat, že dochází ke vzniku jejich přílišnému spoléhání se na stát.

Doba normalizace přinesla s sebou Chartu 77. Ani tento velmi důležitý dokument se neopomněl zabývat romskou problematikou a to zejména v represivních případech vedených proti Romům.

„Ocenění zaslouží Charta 77, která v jednom ze svých dokumentů zaznamenává skutečnou situaci Romů v této době a hodnotí ji jako hrubé porušování lidských práv. Tento počin, hodný obdivu, je prací nejosvícenější části majority, nikoliv příslušníků tehdejší romské reprezentace.“²⁹

I navzdory snahám Charty 77 upozornit veřejnost a hlavy státu o skutečné situaci Romů se Romové často segregují sami ze své vůle, ne ovšem ve všech případech. Státní politika v období 80. let často umísťuje romské děti do zvláštních škol za pochybných podmínek. Romové jsou přemísťováni z místa na místo, z obce do obce. Typickým příkladem přemístění Romů je vytěsnění této menšiny z Mostu do Chánova. Takovýto počin je ovšem proti všem snahám integrace. Nutné ovšem podotknout, že v tomto období stále nejsou Romové považováni za menšinu, přesto jsou na národnost dotazováni při sčítání lidí. Důvod, proč nejsou považováni za menšinu, jak vyplývá z textu výše, je snaha o odstranění všech kulturních a sociálních rozdílů.

„Řešení problematiky romského obyvatelstva, označovaného tehdy např. jako cikánští občané, bylo ze strany politické moci, státu a tehdejších regionálních orgánů všech stupňů (obecně národních výborů) podle jimi přijímaných dokumentů deklarováno jako poměrně významný úkol; k jeho řešení byly vytvářeny zvláštní orgány, jejich aktivity byly pod určitou občasnou politickou kontrolou a náklady byly kryty účelovými prostředky veřejných rozpočtů.“³⁰

K romské otázce v tomto období vláda zřídila Komisy vlády ČSR, která pravidelně zasedala a zabývala se problematikou Romů na území ČSR. Tyto komise fungovala 20 let, zasedání později se stala až rutinní, a proto roku 1988 byla tato komise

²⁹ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 302

³⁰ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 185

zrušena. Zrušení této hlavní, vládní komise vedlo k řetězové reakci pro zrušování podobných komisí na regionální a lokální úrovni. Pro ČSR zbyl v republice pro otázky Romů jeden pracovník a jeden koordinátor na federální úrovni. Pro SSR toto zrušení ovšem neplatilo, zde komise fungují i nadále, což vedlo k nevyváženosti pozic pro prosazování názorů.

„Zatímco jedním z hlavních cílů řešení problematiky Romů na Slovensku byla likvidace jejich osad a chatrčí s tím, že se také vytvářela nová bydliště, sice na vyšší úrovni, avšak opět jen romská, Česká republika se musela vyrovnávat především s přisunem Romů zcela nepřipravených na bydlení v běžných městských podmínkách; předmětem činnosti však byla i podpora integrace skupin Romů v různém stupni již integrovaných.“³¹

5.3. Romové na území ČR po roce 1989

Situace se opět mění s rokem 1989. V Romech se začíná silně probouzet identifikace s vlastní identitou, která utrpěla v 70. a 80. letech a byla potlačována. Monitorují se v tomto období silné emancipační impulzy, Romové již nechtějí být pasivními jako tomu bylo doposud.

„V prvních polistopadových volbách se pak zástupci Romské občanské iniciativy na kandidátkách OF dostávají do parlamentu.“³²

V souvislosti s tím se začíná rozvíjet větší množství podobných klubů a sdružení podporujících emancipaci této menšiny a dochází k vydávání romských písemností. Stále ovšem je společnost v ČR rozdělena na majoritu a romskou menšinu, nepodařilo se ani po létech integrační politiky vytvořené před rokem 1989 tuto menšinu sloučit s majoritou, i po revolučním roce je česká společnost roztržena. Romové mají po revoluci také problém se zaměstnáním. Přejdem k tržní ekonomice dochází ke snižování stavů zaměstnanců ve firmách a podnicích, přičemž prvními propouštěnými se stávají Romové.

„Nezaměstnanost Romů dosahuje díky jejich nedostatečnému vzdělání, ale i díky skrytému a rafinovanému rasismu až 75%, v některých lokalitách ČR 95%.“³³

³¹ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 192

³² <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

³³ <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

Takto vysoká nezaměstnanost v romské komunitě vedla k opět větší závislosti na státních sociálních dávkách. Snížení počtu míst na učňovských učilištích, kam docházela drtivá většina romské mládeže, zapříčinila i další zvýšení nezaměstnanosti této věkové skupiny. Následná demotivace romských rodin umísťovat své děti do státních zařízení jako mateřských školek a škol vedla nejen ke snížení socializace těchto dětí, ale také k porušování povinností vůči státu, což vedlo k zabavování majetku Romů.

Ale ne vše v porevoluční době bylo proti romským obyvatelům. Jak již bylo zmíněno vznikla romská politická partaj ROI (Romská občanská iniciativa), zároveň se Romové participují i v samosprávách země. Především se objevují romští poradci na všech okresních úřadech (pozn. činnost okresních úřadů byla ukončena zákonem s účinností od 1.1. 2003) a zároveň jsou Romové přijímáni k policii. Tito romští poradci byli vybíráni na základě dosaženého vzdělání, případně dodatečného dosažení vzdělání a jejich činnost byla výhradně pro řešení otázek vztahů majority a romské menšiny v daném okrese. V případech, kdy v nabídce práce dáváme přednost člověku, který je součástí menšiny, hovoříme o tzv. pozitivní diskriminaci. To je i tento případ, avšak společnost v porevoluční době je přijala jako nezbytná, potřebná opatření pro společnost.

5.4.Zaměstnanost Romů

Jak bylo již napsáno v textu o historii Romů na českém území, Romové to neměli a nemají v zaměstnání jednoduché. Zaměstnání minoritní komunity, jakou Romové nepochybně jsou jen jedním z bodů zlepšení integrace této menšiny do života v české společnosti. Přílišná závislost příslušníků této komunity na státních sociálních dávkách vyvolává v ekonomicky aktivním obyvatelstvu nedůvěru a předsudky vůči Romům. Ovšem i Romové mají svá tradiční povolání, práci, ve které jsou nebo minimálně mohou být dobří.

Klady a záporny romské komunity ve vztahu k zaměstnání

Každý člověk je unikátní individualitou. Každý člověk má vlohy a přednosti pro

různé typy zaměstnání a pracovní činnosti. Stejně tak je to i u příslušníků romské komunity, ovšem i v každá společnost vykazuje určité společné rysy a to jak kladné tak záporné.

Negativní vlastnosti romských pracovníků

- *„nekvalifikovanost a nespolehlivá pracovní morálka s výraznou pracovní a územní fluktuací,*
- *nelegální a společností odmítané způsoby obživy (krádeže, prostituce apod.) vedoucí ke zvyšování kriminality a snižování pocitu bezpečnosti,*
- *záporný vztah k majetku, charakterizovaný často negativním přístupem ke vžitě tradiční kultuře bydlení,*
- *určité nehygienické a zdravotní podmínky, ve kterých žijí a které jsou z hlediska života majoritní společnosti obtížně akceptovatelné.“³⁴*

Takto je romská společnost hodnocena z hlediska majority. Tyto negativní vlastnosti úzce souvisí také s jednotlivými kraji v ČR, kdy v krajích s větší populací Romů je přímou úměrou zvýšena kriminalita vyplývající z trestné činnosti této komunity.

Samozřejmě tyto negativní vlastnosti mohou být u jednotlivých jedinců potlačeny, dokonce se nemusí vůbec vyskytovat. V takovém případě tento potenciální romský pracovník, který chce nastoupit do pracovního procesu, se nesetkává s výraznějšími překážkami (pochopitelně předsudky ze strany majority přetrvávají) a může se dokonce ocitnout v situaci pozitivní diskriminace, kdy je zaměstnání cíleně nabídnuto členovi romské komunity.

V romské komunitě se zaměstnání, zejména řemeslnému, vždy věnovali převážně muži. Ekonomická podpora romské rodiny ze strany ženy byla převážně výnosem z vedlejší činnosti, často nezákonné. Jedná se zejména o žebrání, drobné krádeže potravin, věštění apod. Výnosem pro takovou romskou rodinu nemusel být vždy peněžní zisk, mohlo se jednat i o platby v naturáliích a to především v rámci soukromého zemědělství. Vznik zemědělských družstev způsobil téměř absolutní útlum romských řemesel.

³⁴ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 352 - 353

Tradiční romská řemesla

- „kovo zpracující řemesla – kotlářství (výroba měděných a později hliníkových výrobků, zejména u Olachů), kovářství (nejtypičtější tradiční romské řemeslo, někde ještě udržované), zvonkařství (zejména plechové nebo mosazné zvonky pro dobytek)
- dřevozpracující řemesla – korytářství (dřevěné předměty do domácnosti, zejména koryta pro prasata nebo na těsto), košíkářství (zaměřeno na výrobu z neloupaného i loupaného proutí a košťata, rozšířeno zejména ve slovanských osadách),
- ostatní řemesla – hliněné výrobky (výroba „hliněných cihel“, tzv. valků, což jsou surové nepálené cihly), výroba kartáčů a štětek (z pročesaných prasečích štětín nebo koňských žíní), koňské handlířství (založeno na zprostředkování prodeje za pomoci „omlazovací kúry“), překupnictví (koupě starých hadrů a jejich další prodej nebo výměna).³⁵

Ve způsobu obživy se také objevuje skupina Romů, kteří se neživí ani jedním ze zmíněných tradičních řemesel. Touto skupinou jsou příslušníci tzv. „romské šlechty“, romští hudebníci nebo umělci. Často vystupovali po městech po vinárnách, ale také třeba na pohřbech případně svatbách uvnitř romské komunity. Na rozdíl od zmíněných tradičních romských řemesel jsou Romové, jakožto hudebně a pohybově (jedná se především o tanec) nadaní, v povědomí majority právě díky této šlechtě.

Romové byli po staletí zvyklí dědit řemeslo takřka z otce na syna. Toto pojetí o smyslu zaměstnání, které v nich stále přetrvává, ústí v jediné – nepotřeba vzdělávání se. Romové svým stylem kočovného života se ani v minulosti nedostávali ke vzdělávacím programům a tento smysl v nich přetrvává takřka dodnes. Proti takovému přístupu ke vzdělání, jaký má romská menšina, vystupuje majorita naší země. Ta se snaží vytvářet podmínky pro zlepšení vzdělanosti v romské komunitě.

Romové jsou kočovným národem, mobilita je smyslem jejich života, a proto trvalé zaměstnání je u této menšiny problémem. Proto je velmi obtížné si romského pracovníka udržet. Zejména u některých romských kmenů se mobilita projevuje více, což je důvodem krátkodobého pracovního procesu.

³⁵ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 354

V posledních letech se tyto návyky „zakódované“ v romské menšině vytrácejí, i když nikdy nezaniknou úplně. Původ smazávání a potlačování těchto tradic můžeme hledat v intenzivnější práci s touto komunitou, dlouhodobé pobyty romského etnika ve městech a s tím spojený postupně rozvíjející se smysl pro zaměstnání a vzdělání.

Zaměstnanost Romů není ovlivněna jen faktory vycházejícími z jejich tradic a návyků. Nízká zaměstnanost příslušníků této komunity je zároveň způsobena i ze strany zaměstnavatelů, kteří se brání, vědí, že romská komunita disponuje určitými handicap, které jejich přijetí do pracovního procesu ztěžují. Jak již bylo napsáno jedním tímto handicapem může být nízká úroveň vzdělanosti. Většina mladých Romů, absolventů základních či praktických škol, putují v 15 letech rovnou do pracovního procesu, kde se zabývají pracemi, u kterých není potřeba kvalifikace. Zpravidla tyto pracovní místa brzy opouštějí. Pouze malé procentu romských mladistvích pokračuje ve vzdělávání na odborná učiliště a pouze třetina těchto Romů učiliště absolvuje. U dospělých Romů se v případě rozšíření vzdělání hovoří o rekvalifikaci, a to zejména na pracovní místa úzce spojená s prací s romským entikem (romský poradce, romský učitel apod.).

Nízká pracovní morálka členů romského etnika je také negativním prvkem Romů ve vztahu k pracovnímu procesu. Nedodržování pravidel v zaměstnání, přílišné spoléhání na pomoc státu v případě nouze, časté využívání špatného zdravotního stavu pro vydávání invalidních důchodů a nedisciplinovanost při onemocnění nejsou pozitivním ukazatelem. Zhoršený zdravotní stav u Romů je způsoben stylem jejich života. Nevyvážená, neodpovídající strava, přílišné požívání alkoholu a s tím spojený život v neadekvátních bytových prostorách často s omezeným sanitárním vybavením, s nedostatkem elektřiny a tepla se negativně projevují na zdravotní stránce některých Romů. Důvodem, proč se Romové takto stravují a pobývají v takových prostorech je způsobené zejména jejich nízkými příjmy v zaměstnání, pokud ovšem jsou zaměstnaní.³⁶

5.5. Romové a státní politika

Romové mají v České republice významnou tradici a díky tomu, že se jedná o

³⁶ Převzato z: Kulich Martin, bakalářská práce na téma *Multikulturní společnosti v sídlech a regionech*, ZČU, Plzeň 2011, vedoucí práce PhDr. Jaroslava Kadeřábková. CSc.

jednu z menšin, které nejvíce ovlivňují dění v republice, je třeba brát při utváření státní politiky zřetel na práva a potřeby této menšiny. Velmi důležité je zajištění ochrany pro tuto menšinu a zároveň stanovení jakéhosi právního rámce, který ze strany romské menšiny musí být respektován. K tomu slouží státu státní politika, která se i na našem území v průběhu let vyvíjela.

Jak se již v praxi prokázalo, násilné nucení konkrétní menšiny zvyků majority vede velmi často k odporu menšin a nezřídka i k odporu fyzickému, jak dokládají různé historické prameny již od dob lidské společnosti. Nejinak je tomu u menšiny romské, která navíc vykazuje velkou odolnost a vytrvalost při čelení negativní státní politice vůči jejich příslušníkům. Romové jakožto kočovníci si tento instinkt odporu a schopnosti přečkat nepříznivé situace vytvořili již v minulosti (jako příklad můžeme uvést genocidu za druhé světové války). Romská otázka byla a je stále řešena především státní politikou, která nabrala zřetelnějších obrysů vůči romské menšině již po druhé světové válce.

„Je proto naivní a krajně nebezpečné podlehnout iluzi, ..., že jsou těmi prvními, kteří nejenže začínají řešit problémy spojené se životem romské komunity v našem většinovém prostředí, ale také prvními, kteří se s tímto složitým souborem problémů vyrovnávají správně a kvalifikovaně.“³⁷

V průběhu let do roku 1989 nedocházelo k výraznějším pokusům o integraci Romů do většinové společnosti, spíše bylo častějším jevem přehlížení této otázky nebo vyvinutí takového řešení, které bylo spíše negativním; smysluplnější programy integrace asociální pomoci přichází až v letech osmdesátých. Situace se změnila po roce 1989, kdy s novou státní politikou se i rapidně rychle mění pozice romské menšiny ve státě. Nástup demokracie otevírá nové možnosti a romská menšina, nyní již s právem na utváření státní politiky, rychle vybírá své zástupce, aby hájili jejich práva. Ještě před rozdělením Československa přišla federální vláda s programem, který obsahoval nové zásady v přístupu státní politiky k romské otázce. Především se již počítalo s romskou menšinou jako s menšinou národnostní, což opodstatňovalo odlišný přístup státu vůči Romům. Další zásadou byla participace romských zástupců na řešení vlastní otázky, což byl ze sociologického hlediska rozhodně dobrý krok, neboť není lepšího náhledu na situaci než náhled očima samotného příslušníka menšiny, který svými poznatky „zevnitř“ podává cenné informace. V tomto období dochází také k posílení programů

³⁷ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 496

multikulturní výchovy ve školách a podobně. Jde o období pozitivního přístupu k romské otázce, období, kdy se objevují první romští zástupci (poprvé i v parlamentu) a jde tedy do jisté míry i o utváření romských elit.

Následná etapa státní politiky po rozdělení Československa již není tak vstřícná. Vládní špičky se otázkou romské menšiny zabývají již méně, nelze ovšem říci, že vůbec. Vydaná usnesení vlády v otázce romské menšiny jsou převážně zaměřena na potlačování vzrůstajícího etnického násilí vůči romské menšině, tedy k zabezpečení větší ochrany Romů. Problém romské otázky je nově spojen i s nabýváním občanství, které se muselo po rozdělení státu řešit. Jako nástroj státní politiky byla vydána usnesení na pomoc příslušníkům romské menšiny s nabytím občanství jako poradenskou službou při okresních úřadech. Tyto aktivity státu ovšem neměly příliš dlouhého trvání a výsledky byly také nejasné a nesrozumitelné.

„Důvodem bylo zejména to, že se vláda v tomto období problémem zabývala pouze pod tlakem událostí a příliš preferovala aktuální a dílčí pragmatická opatření na úkor koncepčních úvah směřujících k cílové vizi.“³⁸

Další etapa, tedy druhá polovina devadesátých let, byla ovlivněna tzv. Bratinkovou zprávou, jejíž hlavním účelem bylo informování o romské situaci především v rámci zahraniční emigrační politiky. Zajímavostí je, že k tomuto kroku přistoupila Česká republika až po nátlaku ze strany států, které čelily imigraci romské menšiny z našeho státu. Problémem této Bratinkovy zprávy je především neexistence řešení a cílových vizí v projektu romské menšiny. Zpráva je pouze popisného charakteru. Česká republika právě pro svou problematiku romské menšiny a právních a zahraničních otázek s ní spojených byla ze strany států EU často kritizována a otázka se stala i problematickou pro vstup České republiky do EU. V tomto období druhé poloviny devadesátých let se velmi často státní politika spoléhala na pomoc a zájem neziskového sektoru, který byl i poměrně štědře dotován, pokud projevil vážný zájem o spolupráci na řešení romské otázky. To se ovšem později negativně projevilo na romské otázce, protože došlo až k příliš častému spoléhání se na neziskový sektor a útlumu řešení otázky z hlediska politiky státu.

Současná státní politika ve vztahu k romské menšině nabrala nová obrátky hned na začátku tisíciletí. Je vypracován program s názvem Dekáda romské inkluze 2005 – 2015 (Decade of Rome Inclusion 2005 – 2015), která se právě zabývá, jak již z názvu

³⁸ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 499

lze vyčíst, kvalitním začleněním romské menšiny do společnosti. Je třeba říci, že se nejedná o instituci České republiky, ale jde o instituci mezinárodní, která funguje a je jí zavázáno dvanáct států Evropy. Každý stát má v organizaci svého národního koordinátora, pro Českou republiku je od roku 2011 koordinátorkou Mgr. Monika Šimůnková.

„Iniciativa spojuje zúčastněné vlády, mezinárodní instituce a romskou občanskou společnost v procesu plnohodnotného začleňování Romů, a to především v oblasti vzdělání, bydlení, zdraví a zaměstnanosti.“³⁹

Program nespolehá pouze na státní politiku, ale počítá s maximálním zapojením příslušníků romské menšiny do plnění vypracovaného plánu, který je zaměřený především na sociální začlenění Romů do většinové společnosti. Samotné pojetí Dekády neoznačuje samu sebe za novou instituci, ale považuje se za iniciativu a spolupráci zúčastněných států, která je financována ze státních rozpočtů zavázaných dvanácti států.

„Dekáda romské inkluze 2005 - 2015 je mezinárodní iniciativa dvanácti států (Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Černá Hora, Česká republika, Maďarsko, Makedonie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Španělsko), která probíhá od roku 2005 do roku 2015. Slovinsko a Spojené státy mají status pozorovatele.“⁴⁰

Česká republika se stala členem Dekády romské inkluze již na počátku v roce 2005 a současně se vstupem přijala Národní akční plán, což je prakticky udávání směru, kterým se Dekáda bude v našem státě ubírat. Národní akční plán byl vypracován jako meziresortní plán, z čehož je patrné, že pokud se jedná o situaci romské menšiny, je třeba spolupracovat ve více resortech a nikoli pouze v rámci resortu, který má národnostní menšiny především na starosti. Národní akční plán je systematicky rozdělen a zaměřen především na bydlení, zaměstnanost, zdraví a vzdělání; neopomíjí ovšem ani problémy diskriminace romské menšiny. Dozor nad výkonem a dodržování plánu Dekády má v České republice Rada vlády pro záležitosti romské komunity.

5.6. Romové na mezinárodním poli

Mezinárodně právní ochrana romské menšiny je z historického hlediska celkem

³⁹<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dekada-romske-inkluze/dekada-romske-inkluze-74018/>

⁴⁰<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dekada-romske-inkluze/dekada-romske-inkluze-74018/>

čerstvou záležitostí oproti ochraně jiných etnických menšin. Konkrétnější mezinárodněprávní úpravy se členové romské menšiny dočkávají až v posledních přibližně třiceti letech. Tento fakt ovšem nemůže vyvolat pochybnosti o tom, že snahy o právní úpravu romské menšiny v mezinárodním aspektu se objevovaly jen zřídka. Pokusů bylo mnoho, některé se stěžejním dopadem na romskou menšinu. Důvodem mnohosti pokusů o právní úpravu je především skutečnost spíše negativních zkušeností se vztahem romské menšiny a majority. Pojmy národnostní či etnické menšiny se objevují, kromě výše zmíněných univerzálních paktů a dohod převážně sestavených v rámci Společnosti národů, převážně ve dvoustranných dohodách jednotlivých států mezi sebou, které formou diplomatických nástrojů konkrétněji řeší záležitosti romské menšiny v rámci svých států. Našli bychom vícestranné smlouvy mezi příhraničními oblastmi jednotlivých států upravující právě tyto vztahy. Romská menšina a její identifikace z mezinárodního měřítka byla navíc velmi ztížena také faktem, že v podstatě neexistovala ucelená definice v mezinárodním právu pro menšinu.

„Vlivem prvního svobodného sčítání lidu v roce 1991 došlo po šesti letech dokonce k tomu, že zčásti, aby prorazila setrvalé alibistický argument o počtu pouhých 32 tisících Romů v ČR a vyhnula se tak určitému zneužívání pojmu národnostní menšina, se vláda ČR v roce 1997 v rámci tzv. Bratinkovy zprávy uchýlila k termínu komunita.“⁴¹

Mezinárodní organizace také neměly v horizontu třiceti let nazpět jasno, jaký mají vůči romské menšině zaujmout postoj v rámci své vlastní mezinárodní politiky menšin. Faktem byla znalost existence romské menšiny, která byla velmi rozšířená především v zemích tzv. východního bloku. Romskou problematikou jako otázkou mezinárodní politiky menšin se zabývala v minulosti i řada evropských organizací. Přestože ochrany lidských práv se menšinám dostalo v hojné míře již výše zmíněnými dokumenty, které byly povětšinou důsledkem druhé světové války, romskou problematiku konkrétněji řeší pouze několik málo těchto dokumentů. Problém poměrně malé mezinárodněprávní úpravy romské menšiny v rámci mezinárodní politiky menšin můžeme spatřovat i v nejasnosti, zda je možné chápat Romy jako etnickou či národnostní menšinu. Mezinárodní organizace mají v této záležitosti poměrně jasno, chápou romskou menšinu především jako etnickou. To může v mezinárodní politice především evropských zemí vyvolávat myšlenku, že pokud se nejedná o národnostní menšinu ale o etnickou, její problémy jsou méně závažné a následně řešení otázek kolem romské menšiny je

⁴¹ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 447

odsunuto na „druhou kolej“. Romové totiž nejsou považováni za teritoriální menšinu, nelze je zařadit na konkrétní místo v konkrétním státě, protože právě z důvodu jejich kočovného života je romská menšina přítomna ve většině evropských zemí. Proto také vzniklé multilaterální smlouvy, které se zabývají otázkou romské menšiny a ke kterým přistoupí pouze některé ze států, na jejichž území žije romská menšina, mohou vyvolat nerovné, téměř diskriminační, podmínky uvnitř romské komunity chápané jako celek. Ochrana a práva, které by takto vzniklý dokument garantoval členům romské menšiny v jednom státě, který dokument závazně přijal, nejsou platná pro členy romské menšiny v jiném státě, který dokument neakceptoval. Ve výsledku by tento jev mohl vézt k větším migračním vlnám do států, které romské menšině garantují větší ochranu a širší práva. Posunem byl rok 1993, kdy Rada Evropy kodifikovala práci „Romové jako evropská menšina“. Dokument je důležitý především proto, že měl vůli stanovit územní teritorium pro romskou menšinu. Tímto domovským územím romské menšiny dle dokumentu měla být Evropa.

„Uvedený princip je konkrétně vyjádřen v Doporučení 1203 Rady Evropy z roku 1993, kde se konstatuje, že Romové jsou neteritoriální evropskou etnickou skupinou, jejíž početnost je nevyšší v zemích střední a východní Evropy a jejíž odlišný životní styl vede k intoleranci projevované většinovým obyvatelstvem. Úkolem je proto, kromě podpory ochrany základních individuálních práv, též respektování menšinových práv této skupiny. To znamená v první řadě garance stejných práv, stejných šancí a stejného zacházení, ze skupinových práv především podpora revitalizace romského jazyka a kultury.“⁴²

Rada Evropy se velmi intenzivně a často zabývá způsobem pojmenování romské menšiny ve svých dokumentech. Důvodem je používání různých názvů pro tuto menšinu a to i uvnitř této menšiny. Zatímco v některých zemích především východní Evropy je přirozené, že se romská menšina i uvnitř své existence navzájem nazývá „cikány“, západní země Evropy a romská menšina v nich žijící se kloní k pojmenování Romové. Rada Evropy tento problém vyřešila, když romskou menšinu nazývá ve svých dokumentech jako „kočovníky“, což není název, který by vyplýval z jazykového původu romské minority, ale vychází ze způsobu života této menšiny, tedy kočovného života.

Rada Evropy směrem k romské menšině (převážně ovšem nejen směrem k ní, ale i

⁴² SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 448 - 449

obecně ke všem menšinám Evropy) vydala ve své historii řadu velmi důležitých dokumentů. Prvním z dokumentů, a je možné říci, že nejdůležitějším dokumentem vydaným Radou, je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Tato Úmluva je jedním z dokumentů, které nesměřují přímo k ochraně práv romské menšiny, ale k ochraně práv menšin obecně včetně romské. Jde o dokument, který je možné postavit na úroveň výše zmíněných poválečných dokumentů Organizace spojených národů a jeho důležitost spočívá především ve vytvoření základního kamene pro tvorbu dalších dokumentů v rámci Rady Evropy. Úmluva se zabývá, stejně jako úmluvy Organizace národů v otázce menšin, právem vlastní existence národnostních i etnických menšin, právem jednat ve vlastním jazyce a podobně. Úmluva podala základ pro tvorbu dalších dokumentů a byla v následujících letech postupně doplňována o protokoly vzniklé v roce 1961, které zpřesňovaly již konkrétní práva obsažená v Úmluvě.

Dalším dokumentem Rady Evropy je Charta regionálních a menšinových jazyků, která je pro Českou republiku taktéž závazná. Charta se romské menšiny příliš nedotýká, její významnost je především v definování jazyků států, které jsou v ní uvedeny, a spojitosti jazyka s územím, na kterém se používá. Charta podává i výklad jazyků, které nejsou teritoriální, není pro ně tedy charakteristické používání na určitém místě.

„V Chartě je též definován pojem „jazyk bez území“, který nespadá do kategorie regionální či menšinového jazyka (zde je jako příklad uvedena romština).“⁴³

Významným dokumentem vytvořeným Radou Evropy, který má výsostné postavení mezi dokumenty Rady, je Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin z roku 1995, kterou vyvrcholily snahy započaté Úmluvou z roku 1950. Velmi důležitou se tato Rámcová úmluva stala především proto, že poprvé explicitně obsahuje práva na ochranu národnostních menšin. Předchozí dokumenty se také vztahovaly k národnostním a jiným menšinám, ovšem explicitně zde vyjádřeny nebyly, lze je proto dovozovat pouze implicitně, a jejich použití bylo z hlediska subjektů všeobecné, generální.

Úmluva obsahuje třicet jedna článků řazených do pěti oddílů, které se věnují především základním principům Úmluvy, ochraně nabytých práv národnostních menšin a mechanismů a procesů jejich ochrany. Podstatou Úmluvy je regulovat vnitrostátní

⁴³ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 449

právní systém pomocí vytvoření právního rámce pro takovéto využití. Opět dochází ke zdůraznění ochrany lidských práv jako tomu bylo u předchozích dokumentů.

„Ani zde však není definováno, kdo je příslušníkem národnostní menšiny, relativně přesně je vymezen vztah státu a příslušníka menšiny, přičemž základním kritériem rozpoznání příslušnosti k menšině je „náboženství, tradice a kulturní dědictví“ (čl. 5).“⁴⁴

Úmluva samozřejmě nezapomíná ani na jazykové odlišnosti jednotlivých kultur. To je důvodem, proč Úmluva navazuje na předchozí dokumenty a umožňuje tedy menšinám používat svého mateřského jazyka při styku s úřady. V další části textů obsažených v Úmluvě jsou materiály přijaté Výborem ministrů. Jedná se především o dokumenty, které mají převážně formu doporučení, nicméně jejich autorita je na takové výši, že jsou prakticky závazné pro státy. Doporučení konkrétně se týkající Romů začala již v roce 1969. Je třeba zmínit, že tato raná doporučení se týkala pouze Romů žijících v západní Evropě, tedy tzv. kočovníků. Povědomí západních států Evropy o Romech za železnou oponou v té době sice bylo, nebylo ovšem přesněji možné zjistit, v jakých počtech a v jakých podmínkách Romové východní Evropy žijí. Přesněji Doporučení č. 563/69, které se zaměřuje především otázky diskriminace, sociálních podmínek a bydlení Romů, na něž navazuje Doporučení č. 13/75, které zmiňuje a upřesňuje sociální podmínky a bydlení Romů a připojuje otázky vzdělání, výchovy nebo například hygieny. Třetím doporučením Rady Evropy, který také navazoval na Rámcovou úmluvu je Doporučení č. 1/83. Toto doporučení se věnuje především otázce národnosti kočujících Romů a osob bez statusu občanství.

Snad ještě důležitějšími jsou ovšem další dvě doporučení obsažená v protokolu, který navazoval na Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Jedná se o Doporučení č. 1201. Přestože toto doporučení opět nesměřuje konkrétně k romské menšině (kočovníkům, jak jsou v západních zemích nazváni), ale je opět obecného charakteru v rámci všech menšin, je velmi důležité především pro jeho definování národnostních menšin, otázky jazyka, otázky podílení se na veřejné správě a mezinárodních vztazích státu.

Dokument, který již přímo směřuje vůči romské menšině je Doporučení č. 1203. Ten poskytuje širokou škálu materiálů z různých oblastí společenského života, kterými reguluje postavení romské menšiny ve společnosti.

⁴⁴ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 450

„Vzdělávání – rozšíření stávajících učitelských studijních programů pro vzdělávání Romů, zvláštní pozornost má být věnována vzdělávání romských žen obecně, kromě toho též matek s dětmi dohromady, nadané romské děti se mají povzbuzovat ve studiu, aby z nich posléze mohla vzniknout generace mediátorů.“⁴⁵

V oblasti kulturní se mají školy zaměřit na rozvoj romské kultury, hudby a jazyka. Dokonce byl předpoklad, že by měla vzniknout síť speciálních škol určených pro romské děti. V současnosti vidíme, že takovýto postup není zcela možné dodržet a to především z ekonomického hlediska, a proto jsou častěji romské děti zařazovány do speciálních škol (dříve zvláštní škola) i přesto, že z hlediska rozumové vyspělosti jsou mnohdy i mimo nutnost být zařazen do speciální školy. V současné době, po vlně kritiky ze strany romské menšiny, se od takového postupu začíná pozvolna upouštět, což s sebou přináší zase jiné problémy. Doporučení se zabývá rozvojem romských festivalů, kulturních center pro Romy a podobně. Zavádění podpůrných programů pro oblasti bydlení a každodenního společenského života Romů byl další bod obsažen v Doporučení. Tento bod je opřen o vzájemnou kooperaci romské menšiny s majoritou a participaci na provádění těchto programů ze strany Romů. Současně zavádí romského mediátora v Radě Evropy, pravidelné předkládání zpráv o stavu menšiny a jejího života na území členských států Evropskému Parlamentu a pomoc Romům bez státního občanství, případně nutnost zabývat se důvody, pro které nemají někteří Romové státní občanství.

V rámci Evropského výboru pro otázky migrace vznikla v roce 1996 tzv. Skupina expertů pro otázky Romů. Její výsledky byly pravidelně součástí zpráv Rady Evropy v otázce romské problematiky. Například v otázce migrace romské menšiny z území České republiky do Kanady a na Britské ostrovy vydala Skupina v roce 1998 zprávu, ve které bylo taktéž vyjádřeno:

- *problém není dostatečně řešen,*
- *je spojen s otázkou nabývání státního občanství ČR,*
- *významným faktorem je alarmující výskyt projevů rasových útoků,*
- *východiskem není emigrace, ale aktivní politická vůle v boji proti rasismu.“⁴⁶*

⁴⁵ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 450

⁴⁶ SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Vydavatelství a nakladatelství Sociopress, Praha 1999, str. 456

Přestože se jedná o zprávu z roku 1998, o její aktuálnosti v současné době nemůže být pochyb. Z toho je patrné, že problém romské menšiny není zdaleka pouze problémem vnitrostátním, ale že se jedná o mezinárodní problém a problém celé Evropské Unie, a zároveň jde o takovou situaci, kterou není možné řešit pouze dalším vydáváním evropských aktů, ale je nutno být trpělivý a přizpůsobit se stejně tak, jako se musí přizpůsobit romská menšina. Jde tedy o problematiku, která pokryje zřejmě ještě mnoho let, než bude uspokojivě vyřešena.

Velmi významnou funkci v otázkách života menšin v rámci Rady Evropy hraje v současné době i Komisař pro lidská práva, který pravidelně navštěvuje i Českou republiku. Náplní jeho funkce je monitorování a rozšiřování povědomí o lidských právech většinou minorit. Vypracovává závěrečné zprávy pro některé nebo všechny státy Rady Evropy (států RE je 47) a při plnění svých úkolů je nezávislým orgánem. Při návštěvě České republiky v listopadu roku 2010 jednal Thomas Hammarberg (komisař) nejen se zástupci vlády, ale i s veřejností a diskutoval o tématech ochrany před diskriminací, extrémismem, xenofobií nebo třeba i o lidských právech Romů na našem území. Hammarberg se otázkou Romů nezabýval pouze v závěrečné zprávě určené České republice, ale otázka Romů pro něj byla jednou z nejdůležitějších v jeho funkčním období, a proto můžeme najít i další zprávy o této otázce povětšinou v souvislosti s otázkou lidských práv Sintů. Vypracovaná závěrečná zpráva o stavu lidských práv a otázkách diskriminace a dalších z roku 2010 zněla takto:

- *„Nutnost boje proti extremistickým skupinám*
- *Právní a institucionální rámec boje proti diskriminaci, rasismu a extrémismu*
- *Politika a činnost na podporu a ochranu lidských práv Romů*
- *Nutnost boje proti anticiganismu v politickém a veřejném diskurzu*
- *Násilné trestné činy z nenávisti zaměřené proti Romům*
- *Segregace romských dětí ve vzdělávacím systému*
- *Sterilizace romských žen bez plného a informovaného souhlasu*
- *Segregace Romů v oblasti bydlení*
- *Umísťování romských dětí do ústavní péče“⁴⁷*

V současné době je Komisařem pro lidská práva Nils Muižnieks, který nahradil Hammarberga ve funkci 1. dubna 2012. Taktéž Muižnieks je velkým ochráncem

⁴⁷<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/komisar-rady-evropy-pro-lidska-prava-navstivil-cr-82461/>

romských práv, na jejichž dodržování a rozvoj v jednotlivých státech dohlíží a podává zprávy a doporučení k jejich zlepšení. I z tohoto postoje komisařů Rady Evropy je patrné, že romská otázka se nesmí podceňovat a je stále aktuální i z hlediska mezinárodního.

6.Integrace menšin

6.1.Integrace romské menšiny v ČR

Romská menšina je v rámci obyvatel ČR většinou vyloučenou komunitou. Společnost k této komunitě chová předsudky, v některých případech ji dokonce diskriminuje. Proto je nutné, aby se romská komunita více integrovala do života v krajích a městech České republiky.

Integrace romské komunity by měla probíhat nejméně ve třech základních oblastech:

- kulturní
- sociální
- politická

V rámci těchto tří oblastí integrace vznikají ve městech různé integrační strategie, programy a „kluby“, které se nejméně na jednu oblast integrace zaměřují.

6.1.1.Oblast kulturní

V této oblasti jsou důležitými faktory jazyk či hodnoty Romů. Hodnoty romského obyvatelstva se velmi často uchylují k oblastem zdraví a štěstí. Vzdělání v romské komunitě není v žádném případě prioritou, to samé můžeme říci o zaměstnání. Zatímco romská menšina na území ČR spoléhá více na pomoc štěstí, které nemůže vlastním úsilím jakkoli ovlivnit, většinová populace ČR je na tom jinak.

„Potůček (2003) uvádí, že 85% populace v české republice spoléhá při naplňování své životní strategie na sebe. Osudová orientace Romů je spíše znakem marginalizační strategie adaptace.“⁴⁸

Není pravdou, že všichni Romové spoléhají jen na osud případně štěstí. V ČR žijí i Romové, kteří považují za smysl svého života vzdělání a práci, což vede k mnohem lepší integraci členů romské menšiny. Je tedy důležité, aby se stále častěji v romské společnosti na nejvyšších příčkách hodnotového žebříčku vyskytovalo zaměstnání či vzdělání.

⁴⁸ NAVRÁTIL, P. a kol., *Romové v české společnosti*, Portál, Praha 2003, str. 167

Jazyková úroveň Romů na našem území, respektive zda ovládají český jazyk, je velmi různá. Mluvenou češtinu v domácnostech i v běžné mluvě používá většina Romů, někteří používají zároveň český jazyk i vlastní jazyk Romů. Psaný český jazyk je u většiny členů romské komunity problémem, což je způsobeno nedostatečným vzděláním a většinou absolvováním pouze praktických škol. Je proto důležité při práci s romskými dětmi, aby se méně často dostávaly do praktických škol, aby byly přijímány do klasických škol základních, které kladou větší nároky na výuku.

Je také velmi vzácné, dochází-li mezi členy romské populace a majoritní společnosti ke sňatkům. Obdobný případ můžeme deklarovat i na vietnamské komunitě v regionech ČR. V téměř 100% si členové romské menšiny vybírají za partnery opět členy romské menšiny. Velmi málo sňatků je smíšeného charakteru, tedy člen majority a romské minority. Opět i zde můžeme hledat příčinu v předsudcích vzniklých majoritou vůči menšině, avšak prolomením těchto předsudků by v budoucnu česká společnost mohla i více kladně přistupovat ke smíšeným sňatkům s touto minoritou.

V rámci kulturní integrace případně adaptace, asimilace, musím zmínit, že romská menšina je pasivní menšinou vzhledem ke kulturní integraci. Romská pasivita se projevuje zejména ve vztahu ke vzdělání, zaměstnání či ovládnutí českého jazyka. V rámci krajů i samotných měst dochází ke zřizování organizací, které Romům pomáhají se lépe adaptovat a v závislosti na adaptaci se lépe integrovat do života v české společnosti.

6.1.2.Oblast sociální

Z hlediska komunikace mezi romskou menšinou a majoritní společností na území ČR je situace poměrně příznivá. Romové nemají větší problém v komunikaci s majoritou, majorita s tímto problémem také nemá, a to v jakémkoli věku. Romské děti si hrají s dětmi majoritní společnosti, i když problémy mohou vzniknout. Romské děti se s ostatními dětmi střetávají zejména ve školách, případně v mimoškolních klubech, které interakci dětí z menšinových komunit s dětmi majority podporují.

Školská zařízení by se měla více otevřít romské menšině, důležité je omezení počtu romských dětí, které navštěvují školy praktické. Je nutné, aby se romské děti více zapojovaly do společnosti dětí z majoritní skupiny.

„Jako ideální model školy se dotázaným jeví smíšená škola, kde polovinu tvoří děti romské a druhou polovinu děti z majority (72,4%). Takový obraz školy odpovídá

škole integrované, která rovnoprávně podporuje obě zastoupené skupiny.“⁴⁹

Pomoc při hledání zaměstnání Romů je celkem běžnou praxí. Jedná se zejména o pomoc obecních či městských úřadů, podpora rekvalifikace, jazykové kurzy, pokud jsou nezbytné pro výkon požadovaného povolání. Nezaměstnanost je v rámci romské komunity velkým problémem téměř ve všech obcích, ve kterých tato komunita žije, a je proto nezbytné, aby jim byla nabídnuta pomoc.

6.1.3.Oblast politická

V historii se Romové zapojovali do dění na české politické scéně minimálně, výjimku může tvořit rok 1968, kdy se Romové sdružili do zájmových skupin dle politických programů a poté až v roce 1989 vznikem Romské občanské iniciativy.

V současnosti se Romové participují v politických záležitostech na státní úrovni minimálně, na úrovni lokální a regionální může v některých krajích registrovat tendence integrovat se do politického života alespoň na místní úrovni.

Romové nemají převážně motivaci volit do poslanecké sněmovny. Pakliže volí, jedná se o levicové strany, ovšem celkově vládne nedůvěra ve volební systém a politické strany.

6.2.Integrace vietnamské menšiny v ČR

Stejně tak jako romská menšina i vietnamská menšina žijící v našich obcích potřebuje ve vybraných oblastech pomoc s integrováním se do majoritní společnosti.

I integrace vietnamského obyvatelstva se vyskytuje hned v několika oblastech:

- kulturní oblast
- sociální oblast
- interaktivní oblast

6.2.1.Oblast kulturní

Prvním problémem, který se vyskytuje při integraci vietnamského obyvatelstva a je znatelnější než u romské menšiny, je znalost českého jazyka. Vietnamština je velmi

⁴⁹ NAVRÁTIL, P. a kol., *Romové v české společnosti*, Portál, Praha 2003, str. 170

odlišný jazyk. Zde se objevují rozdíly mezi jednotlivými generacemi žijícími v obcích ČR. Zatímco nově příchozí imigranti z Vietnamu český jazyk neovládají vůbec, druhá generace, tedy příslušníci vietnamské komunity, kteří se v ČR již narodili, navštěvují české školy, a proto český jazyk ovládají. Řešením jazykového problému se zabývají specializované agentury, které usnadňují vietnamskému obyvatelstvu styk s byrokracií, pokud je třeba. Některé firmy nabízejí jazykové kurzy v rámci přijetí do zaměstnání, což velmi pomáhá jazykové integraci.

Často také vietnamské obyvatelstvo v ČR využívá hlídací služby, které přispívají k lepšímu ovládnutí českého jazyka.

„Tuto aktivitu většinou vykonávají české ženy, které přitom zároveň pomáhají dětem s plněním školních povinností, případně i s doučováním českého jazyka, bez kterého je školní úspěch nemožný.“⁵⁰

Jazykový problém ovšem nastává i v obráceném postupu, tedy že vietnamští obyvatelé neovládají vietnamský jazyk, protože jsou již druhou či další generací, již narozenou v ČR a nyní mají problém s komunikací se staršími příslušníky rodu. Proto ve velkých městech existují i kurzy vietnamštiny.

Důležitá je také integrace v oblasti informovanosti vietnamských obyvatel o politickém dění, právním řádu apod. I zde je vidět rozdíl mezi členy vietnamské komunity, kteří zde žijí déle a mezi nově příchozími. Déle usazení již mají povědomí o právním řádu, o sekundárních právních předpisech vydaných a závazných v lokalitě jejich bydliště, umí se pohybovat na obecních či městských úřadech, získávají informace z internetových portálů. Nově příchozí migranti se orientují pomocí místních tiskovin v jejich rodné vietnamštině.

„V těchto médiích jsou otiskovány různé informace praktického charakteru a také nejdůležitější zprávy z ČR i Vietnamu a jsou distribuovány především ve vietnamských velkoobchodních centrech jako je pražská Sapa, či tržnice na Olomoucké ulici v Brně.“⁵¹

V rámci informovanosti jsou také důležité sociální sítě například internetové, které zlepšují komunikační schopnosti vietnamských imigrantů s českou majoritou.

⁵⁰ RÁKOCZYOVÁ, M., Trbola,R., eds., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha 2009, str.182

⁵¹ RÁKOCZYOVÁ, M., Trbola,R., eds., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha 2009, str.184

6.2.2. Oblast sociální

V zaměstnání jsou členi vietnamské komunity pracovití, snaživí, pracovní doba bývá obvykle dlouhá. Často pracují a spolupracují s vlastním etnickým kolektivem i když v posledních letech se tato uzavřenost v rámci zaměstnání a podnikání začíná otevírat, což je pozitivním integračním jevem. Pronikání vietnamských pracovníků v ČR mimo svou komunitu se projevuje jak v jednotlivých firmách tak v rámci agenturního zaměstnávání, které v rámci této komunity hraje významnou roli. Agenturní zaměstnávání je velmi výhodné jak pro vietnamskou menšinu tak pro majoritní vlastníky společností. Imigranti z Vietnamu mají příjem a pro vlastníky podniků jsou levnou pracovní silou, která je velmi flexibilní a navíc při agenturním zaměstnání není většinou podmínka ovládnutí českého jazyka, což je zejména pro nově příchozí imigranty z Vietnamu pozitivní záležitost.

V rámci vzdělání existují v krajích ČR dva druhy obyvatel vietnamské menšiny. První skupinou jsou Vietnamci, kteří přišli do ČR již před rokem 1990, ovládají jazyk, mají vysokoškolské či učňovské vzdělání a můžeme říci, že jsou integrovaní, pracují i mimo své obory apod. Druhou skupinou jsou nově příchozí imigranti z Vietnamu, kteří pracují zejména v rámci agenturního zaměstnání či drobné podnikání, a vzdělání je určeno především rekvalifikacemi. Druhé generace vietnamského obyvatelstva u nás se ovšem úspěšně prosazuje na gymnáziích i vysokých školách, a právě v rámci tak velkého zájmu o české vysoké školy si některé české vysokoškolské ústavy zřizují pobočky i ve Vietnamu, např. ČVUT.

V bydlení jsou na tom podobně jako česká populace, úroveň bydlení se odvíjí od příjmů. Drobní vietnamští obyvatelé si mohou dovolit kupovat domy nebo byty, vietnamské rodiny s nižšími příjmy mají potom možnost pronájmů a pro osoby v příjmové nouzi jsou ubytovny, které se týkají zejména ubytování v rámci agenturního zaměstnávání. V obcích zatím neexistují přistěhovalecké čtvrti. Ke zprostředkování bydlení využívají zejména vlastní etnické sociální sítě, existují ovšem i specializované agentury pro hledání bydlení, protože vietnamské obyvatelstvo, stejně jako romské, se potýká s rasovými předsudky, a proto pro ně někdy může být obtížné najít podnájem.

V kontaktu s úřady a celkově byrokracií může také nastat problém. Integrovaní vietnamští obyvatelé bez větších problémů komunikují s úřady, ovšem nově příchozí, zejména v důsledku nedostatečné znalosti českého jazyka, často využívají zprostředkovatelských služeb pro styky s úřady.

6.2.3. Oblast interaktivní

Velmi důležitá je schopnost interakce vietnamské menšiny s majoritou v rámci efektivní integrace. Zde se jeví opět jako největší problém jazyková bariéra, která se dá odbourat v rámci jazykových kurzů. Vietnamští studenti obvykle jazykový problém nemají, naopak je třeba se zaměřit na nově příchozí a členy vietnamské komunity, kteří přicestovali v rámci agenturního zaměstnání. K interakci mezi majoritou a vietnamskou menšinou dochází ve školách, v zaměstnání, ale i ve volném čase, což pozitivně přispívá ke zlepšení jazykové situace této komunity.

„V ČR je ročně uzavřeno několik set smíšených česko-vietnamských sňatků.“⁵² Dochází k založení rodiny, děti navštěvují školy a kluby a lépe se integrují. Děti ze smíšených sňatků ovládají zpravidla oba jazyky, jak český tak vietnamský, což je velmi užitečné k vzájemné interakci uvnitř rodiny.

Na regionální a krajské úrovni fungují organizace, které podporují vietnamskou integraci, snaží se získávat granty pro podporu těchto integrací a pomáhají vietnamskému obyvatelstvu se zapojovat do regionálního i republikového dění.

„Zapojení vietnamských imigrantů v institucích občanské společnosti je omezeno především na vlastní krajské instituce. Těch existuje v Česku několik, především se jedná o Svaz vietnamských podnikatelů, Svaz vietnamských žen v ČR, Svaz vietnamských studentů a mládeže v ČR.“⁵³⁵⁴

⁵² RÁKOCZYOVÁ, M., Trbola, R., eds., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha 2009, str.188

⁵³ RÁKOCZYOVÁ, M., Trbola, R., eds., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha 2009, str.189

⁵⁴ Převzato z: Kulich Martin, bakalářská práce na téma *Multikulturní společnosti v sídlech a regionech*, ZČU, Plzeň 2011, vedoucí práce PhDr. Jaroslava Kadeřábková. CSc.

7.Ochrana menšin v České republice

7.1.Ústava České republiky

Ochrana národnostních menšin, tedy i romské a vietnamské menšiny, je z hlediska vnitřní politiky státu velmi důležitou, a to především pro ochranu samotných členů menšiny, ale také pro stanovení rámce a regulaci práv členů těchto menšin. Základním a stěžejním právním předpisem v České republice, který se vztahuje nejen na národnostní menšiny, ale je obecného charakteru, tedy pro všechny občany a lidi na území České republiky, je Ústava České republiky (zákon č. 1/1993 Sb.), která hned v první hlavě dokládá, že zdrojem veškeré moci ve státě je lid jakožto občané ČR. Dále hovoří v článku č 4, že:

„Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.“⁵⁵

Zároveň stanoví, že součástí ústavního pořádku se stává i Listina základních práv a svobod jako zákon č. 2/1993 Sb. Důležitým článkem především pro členy vietnamské národnostní menšiny je článek číslo 12 odstavec 1. Ten hovoří o nabývání státního občanství, tedy způsobu, jak se stát plně občanem státu se všemi právy a povinnostmi jako většina majoritního obyvatelstva (netýká se již naturalizovaných členů menšin, kteří se zde narodili). Ústava v tomto článku není konkrétní, odkazuje na nekonkrétní zákon. V neposlední řadě je z hlediska menšin důležitý článek 10 a jeho „bratři“ 10a a 10b. Ty se týkají postoje České republiky v mezinárodních vztazích, zejména hovoří o závaznosti mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána a podávání pravidelných zpráv o činnosti. Právě z důvodu důležitosti mezinárodních dokumentů z oblasti lidských práv a menšin jsou tyto články tak důležité i z vnitrostátního pohledu.

7.2.Listina základních práv a svobod

Dalším důležitým právním předpisem, který řeší otázky lidských práv a společenského soužití mnohem podrobněji, je Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.). Již v prvním článku se píše:

„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“⁵⁶

⁵⁵ Ústava České republiky – z. č. 1/1993 Sb., Hlava I., čl. 4

⁵⁶ Listina základních práv a svobod – z. č. 2/1993 Sb., Hlava I., čl. 1

Již z tohoto ustanovení lze dovozovat, že není možné jakýmkoli způsobem diskriminovat členy menšin ze strany majority, ani opačným způsobem. Je také zřejmé, že lidská práva nemohou být jakýmkoli zásahem státní moci omezena, respektive mohou pouze ve výjimečných případech (například omezení osobní svobody v důsledku vazby podle trestního řádu). V následujících hlavách a jejich oddílech jsou konkrétněji řešeny různé oblasti lidského života a základní principy, které v demokratickém právním státě je nutné dodržovat a jejichž porušení má za následek velmi tvrdé sankce. Tato práva v dalších hlavách jsou směřována ke všem lidem, kteří se nacházejí na území našeho státu, ne tedy pouze k občanům státu, protože lidé, kteří jsou členové menšin a žijí na našem území automaticky nemusí být občany našeho státu, a přesto je vůči nim Listina účinná. Menšinovými právy se zabývá konkrétně hlava třetí Listiny s názvem Práva národnostních a etnických menšin.

„Článek 24

Príslušnosť ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Článek 25

(1) Občanům tvořícím národní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

- a) právo na vzdělání v jejich jazyku,*
- b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,*
- c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.⁵⁷*

Tento článek je garancí existence národnostních a etnických menšin na našem území. Přestože jsou uvedeny v názvu pouze národnostní a etnické menšiny, z následujícího textu v článcích 24 a 25 lze vyčíst a explicitně dovést, že články postihují i menšiny jazykové a to především proto, že se předpokládá, že národností nebo etnické menšina je zároveň menšinou jazykově či kulturně odlišnou. Samotný text

⁵⁷ Listina základních práv a svobod – z. č. 2/1993 Sb., Hlava III.

Listiny v této hlavě o národnostních a etnických menšinách v podstatě navazuje na již dříve sepsané mezinárodní dokumenty zabývající se lidskými právy či menšinami. Můžeme říci, že zde byla snaha se těmto dokumentům přiblížit a zajistit, aby nevznikl rozpor mezi mezinárodními dokumenty a textem Listiny ve věcech národnostních a etnických menšin.

7.3. „Menšinový zákon“

Stěžejním zákonem, který se přímo týká národnostních a etnických menšin je zákon číslo 273/2001 Sb., tedy zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Zákon přijatý 10. července 2001 je průlomovým řešením vnitrostátní právní otázky národnostních menšin. Obsahuje výklad nejdůležitějších pojmů týkajících se menšinové problematiky, což je zásadní krok ke konkretizaci těchto pojmů uvnitř státu. Zároveň stanoví, kdy se jedná o státem uznanou menšinu a kdy nikoli. Ještě ve velmi nedávné době nebyla vietnamská menšina státem uznanou menšinou, což značně ztěžovalo přístup k veřejným zdrojům a dotacím této menšiny a také nemohla mít svého zástupce v Radě vlády pro národnostní a etnické menšiny. V současné době je situace jiná. Zákon upravuje základní otázky společenského, kulturního, hospodářského života menšin v souladu s mezinárodními smlouvami, ale také upravuje vztah mezi orgány veřejné moci a menšinami, jak se dočteme již v úvodu toho právního předpisu. §2, který má dva odstavce, podává nejzákladnější definice pro celou problematiku národnostních menšin.

„(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“⁵⁸

V následujících paragrafech jsou dopodrobna rozebrána jednotlivá práva příslušníků národnostních menšin počínaje svobodnou volbou národnostní příslušnosti přes volné používání svého mateřského jazyka před soudy až po právo na rozvoj své

⁵⁸ Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, §2

kultury.

K tomu, aby menšina mohla být oficiálně za menšinu prohlášena státem, je třeba, aby na území České republiky existovala dostatečně dlouho dobu a aby disponovala dostatečným počtem příslušníků této menšiny. Oba pojmy jsou závislé na výkladu, například menšinový zákon žádá oficiální čísla nenabízí, dle OSN stačí, když na území státu žijí alespoň tři generace menšiny, aby ji bylo možno považovat za tradiční. Z oficiálního prohlášení za národnostní menšinu plynou nemalé výhody pro příslušníky konkrétních menšin. Například nárok na státní podporu svého jazyka a kultury nebo přístup k dotacím v oblasti menšin. Oba výše zmíněné body bývají často velmi sporné. Zatímco romská menšina byla za oficiální prohlášena již hluboko v minulosti, vietnamská menšina na toto oficiální prohlášení čekala velmi dlouho až do 3. července 2013 společně s menšinou běloruskou. Pokud jde o vietnamskou menšinu, vláda operovala s časovým obdobím 90. let jako obdobím, odkdy zde vietnamská menšina fakticky žije ve větších počtech. Tento údaj byl ovšem napadán příslušníky vietnamské menšiny, kteří tvrdili, že zde fakticky žijí od konce 70. a začátku 80. let. Druhý bod, tedy dostatečný počet členů hlásících se k vietnamské menšině byl také rozporuplný. Přesto, že zde fakticky žijí tisíce Vietnamců, nesplňují základní podmínku danou menšinovým zákonem a to, že nemají české občanství, respektive české občanství mají jen stovky příslušníků vietnamské menšiny.

7.4. Antidiskriminační zákon

Neméně důležitým zákonem pro menšiny na území České republiky je antidiskriminační zákon č. 198/2009 Sb., který navazuje na Listinu základních práv a svobod a jiné dokumenty v mezinárodním právu. Je všeobecného charakteru, není tedy konkrétní k menšinám. Obsahuje šest částí, které jsou členěny na hlavy, nejdůležitější jsou tři hlavy obsažené v první části, kde je jak definice diskriminace a pojem rovného zacházení pro muže a ženy, tak i právní prostředky ochrany před diskriminací.

„(1) Dojde-li k porušení práv a povinností vyplývajících z práva na rovné zacházení nebo k diskriminaci, má ten, kdo byl tímto jednáním dotčen, právo se u soudu zejména domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění.“⁵⁹

⁵⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, §10, odst. 1

8. Mezinárodněprávní ochrana menšin

Mezinárodněprávní ochrana menšin je uskutečňována na základě mezinárodních smluv uzavíraných mezi jednotlivými státy, případně v rámci různých mezinárodních společenství (Organizace spojených národů, Evropská unie,...), které mohou být založeny pouze některými státy a pro ostatní státy se stávají závaznými až po připojení se k nim. Přistoupení k nejdůležitějším mezinárodním smlouvám může být v některých případech i podmínkou členství v mezinárodních společenstvích. Nejvýznamnější z těchto smluv týkajících se mezinárodněprávních menšin vznikají po druhé světové válce jako reakce na potlačení základních lidských práv a jiných práv určitých typů obyvatelstva, především etnických a náboženských menšin. V rámci etnických menšin jmenuji především:

1. Úmluva pro prevenci a potrestání zločinu genocidy z roku 1948 (*Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*)
2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (*International Covenant on Civil and Political Rights, UN 1966*)
3. Všeobecná deklarace lidských práv 1948 (*Universal Declaration on Human Rights*)
4. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace 1966 (*International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination*)
5. Rámcová úmluva o ochraně menšin 1995

Společným rysem těchto „poválečných“ smluv týkajících se etnických menšin (vznikla ještě řada dalších mezinárodních smluv, které se také týkají menšin, ovšem jsou konkrétněji zaměřené, například na vzdělávání menšin) bylo především právo jednotlivců, skupin i menšin na vlastní existenci, ochranu proti genocidě a jinému násilí, propagandě, zákaz diskriminace, právo na sebeurčení. Tyto hlavní body se samozřejmě týkaly nejen etnických menšin, ale i dalších menšin jako jsou jazykové, náboženské a jiné. Zde vidíme provázanost hlavních myšlenek světových organizací s naším právním řádem, především tedy s Listinou základních práv a svobod, která obsahuje tyto myšlenky, což je důsledkem jejich přebírání a začleňování do Listiny základních práv a svobod.

Z hlediska pozitivního práva vyvolávají práva jednoho subjektu povinnosti subjektu druhého, který je s ním ve vzájemném (synallagmatickém) vztahu. Tento vztah trvá i v pojetí vzájemného vztahu menšin k majoritnímu obyvatelstvu, respektive k samostatnému státu, který v tomto vztahu vystupuje především jako ochránce. Můžeme tedy říci, že povinností státu, která v neposlední řadě vyplývá ze závazků z mezinárodních smluv, je chránit práva jednotlivých členů menšinového obyvatelstva, ale také chránit existenci menšin jako skupiny. Proto je pro stát nezbytné přijmout jak ochranná, tak preventivní opatření k zajištění existence menšin a také spravedlivě používat represe vůči subjektům, které existenci minorit mohou narušit, nebo přímo narušují.

„V této souvislosti např. Capotorti v rámci analýzy čl. 27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech argumentoval, že přestože skutečně ne všech mezinárodních normách existují jasná a jednoznačná ustanovení ukládající státům takovou povinnost, je nutno za použití pravidla efektivity norem, dospět k jejich širší interpretaci a tuto povinnost dovést. Je zřejmé správné souhlasit s jeho tvrzením, že pokud by tato povinnost státu nebyla následně dovozena, řada z deklarovaných práv menšin by byla pouze prázdnými, resp. obsolentními ustanoveními.“⁶⁰

K tomu, aby mohlo dojít k vzájemnému určení práv a povinností mezi menšinou a státem jako garantem ochrany, je třeba samotné existence menšinové skupiny obyvatel. Existence je základním prvkem, z kterého se odvíjí všechny ostatní prvky výše jmenované. Pokud bychom se podívali na existenci menšin, pak musíme uvažovat o menšině jako o skupině, tedy množině osob, která v sobě zahrnuje jednotlivce. Jednotlivec sám menšinu netvoří, je individuální osobností, jejíž existence je časově ohraničena narozením a smrtí, přičemž smrtí tato osobnost fakticky zaniká. Naproti tomu menšina, chápeme jako společenství osob, není přímo závislá na existenci jedné konkrétní osobnosti (případně několika osob ve společenství), ale trvá i po zániku některých těchto osobností. Takovéto omezení ovšem není bez limitů. Pokud by došlo k zániku všech osob v menšinovém společenství, vedlo by to nutně k zániku celé menšiny. To ovšem nevyklučuje její opětovné obnovení v důsledku sociálních, demografických či migračních procesů, kdy může dojít jak k vzniku nové specifické formy menšiny, tak přímo k obnově již zaniklé menšiny. Menšina je vždy určena nějakým specifickým prvkem, kterým nedisponuje jiná skupina lidí na daném území a

⁶⁰ FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodně právní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 48

zároveň je zastoupení těchto lidí v menší míře. Při zániku existence všech členů menšiny dojde k zániku i celé této menšiny. Neplatí to ovšem pro případ členů stejné menšiny ale v jiném místě. Můžeme tedy říci, že zánik jedné menšiny v konkrétním místě nemusí být nutně zánikem celé menšiny v širším hledisku, pokud se ovšem nejedná o toto poslední menšinové společenství. Tím se dostávám k problému, že menšina jako společenství může přetrvávat dále, pokud i na jiném místě vykazuje společenství lidí stejné znaky, ať již kulturní, jazykové, etnické nebo náboženské, a je tudíž možný jejich přesun či další rozšíření zpět na původní území. Práva a povinnosti lze určit i obráceným způsobem, který je obsažen v práci Mezinárodněprávní ochrana menšin JUDr. Forejtové, tedy že při zániku specifických znaků menšiny dojde k jejímu zániku, ale nikoli k zániku existence jednotlivce.

8.1. Úmluva pro prevenci a potrestání zločinu genocidy

Těmito problémy se zabývá především Úmluva pro prevenci a potrestání zločinu genocidy z roku 1948. Obsah Úmluvy je ve své podstatě vyčten již v názvu, ačkoli vlastní použití a zaměření tohoto dokumentu bylo zejména díky vlastním vztahům mezi státy po druhé světové válce spíše represivního charakteru.

„Druhým, snad závažnějším defektem úpravy v této Úmluvě, byla důvěra, že k vynucení práv ve smyslu Úmluvy vzniknou příslušné trestní tribunály těch států, na jejichž území došlo ke spáchání zločinu genocidia. Vůbec se nezohlednil už tehdy předvídatelný fakt, že takové tribunály mohou být pod politickým tlakem těch, kteří genocidní jednání buď přímo nařídili nebo s ním tacitně souhlasili.“⁶¹

Prvním defektem je v již zmíněné práci výtky absence práv politických, ekonomických a sociálních skupin. Právě tyto dva důvody můžeme považovat za tak závažné, že snižovaly jak univerzálnost, tak vynutitelnost této Úmluvy.

Důležité je, že tento dokument poprvé definoval genocidu z právního hlediska. Jedná se o zločin, kterého je možné, aby se dopustil stát jako celek. Důvod vzniku Úmluvy je nepochybně odvinut od zkušeností s nacistickým Německem za druhé světové války, jež bylo za zločin genocidy po válce také souzeno a potrestáno. Genocida byla ke konci druhé světové války takto definována –

„koordinovaný plán různých aktivit zaměřených na destrukci stěžejních základů života národnostních skupin s cílem úplného vyhlazení těchto skupin samotných. Cílem těchto akcí je úplná desintegrace politických a sociálních, kulturních, jazykových a

⁶¹ FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodněprávní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 49

*náboženských institucí, a tím i destrukce osobní jistoty, svobody, zdraví a důstojnosti a dokonce i životů jednotlivců, jež náležejí k těmto skupině osob, a konkrétní akce jsou zaměřeny nikoli proti schopnosti jednotlivce, ale proti jeho příbuznosti k dané národnostní skupině.*⁶²

Z této definice potom vychází samotné pojetí genocidy, které je obsaženo v Úmluvě. Velmi zjednodušeně se dá říci, že se jedná o cílené násilí proti skupině obyvatel s úmyslem jejího vyhlazení. V dnešní době na území Evropy bychom genocidní jednání pravděpodobně nenašli, ovšem z celosvětového hlediska existují na Zemi státy, které se genocidy dopouštějí. Ačkoli se k provádění genocidy nehlásí, jejich chování vůči menšinám má genocidní ráz. Za nejproblematictější kontinenty z hlediska chování naplňujícího prvky genocidy je možné uvést Afriku a Asii, konkrétněji spíše blízkovýchodní země, které jsou z hlediska zločinů proti lidskosti velmi aktivní.

Text Úmluvy pro prevenci a potrestání zločinů genocidy je přiložen na konci práce. Je možné říci, že se jedná o právní dokument, který není závislý na právním systému v konkrétní zemi, a přesto je pro valnou většinu moderních států naprosto nezbytný. To dokládá i počet států, které k úmluvě přistoupily a to sice 135 států z celého světa. Důležitost prevence a trestání genocidy vyplývá taktéž z vnitrostátních předpisů jakým je v našem státě zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník, který obsahuje genocidu v hlavě XII. Genocida je zařazena až do poslední hlavy tohoto zákona stejně jako jiné zločiny proti lidskosti především díky své výjimečnosti právě v mezinárodním měřítku. Spáchání zločinu genocidy je spáchání zvlášť závažného trestného činu s obrovskou mírou nebezpečnosti a škodlivosti pro společnost a zároveň stejného hodnocení z hlediska mezinárodních smluv, což nutně vyvolává účinky genocidy proti všem státům, tedy erga omnes.

8.2. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Dalším stěžejním pojmem z hlediska mezinárodní ochrany menšin je zákaz diskriminace. Diskriminační zákaz je možné chápat z hlediska menšin, ale také je možné ho chápat z hlediska genderového postavení, tedy postavení mužů proti ženám. Tato práce ovšem není o genderu, proto ho nezmiňím. Menšina je diskriminována dle faktoru, který ji vyčleňuje od ostatního obyvatelstva, majority. Faktor může být

⁶² LEMKIN, R., *Axis Rule in Occupied Europe*, Washington 1944 (překlad použit z Forejtová, M., *Mezinárodně právní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 50)

jazykový, náboženský, etnický či jiný, dle toho, o jakou menšinu se jedná. Proti diskriminačnímu chování majority je třeba efektivně menšinové skupiny bránit a to především sofistikovanou cestou práva vnitrostátního a také mezinárodního. V důsledku ochrany menšin v rámci diskriminace v mezinárodním měřítku vznikala a stále vzniká spousta mezinárodních dokumentů, které mají podobu smluv, chart, či obdobnou. Stejně tak jako u mezinárodních předpisů chránících před genocidou i v rámci diskriminace vznikaly stěžejní mezinárodněprávní předpisy po druhé světové válce převážně ve Společnosti národů. Zákaz diskriminace tak obsahují takové dokumenty jako jsou Charta OSN, Všeobecná deklarace lidských práv, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a jiné., a především Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1966 obsahující velmi lehce odsouzené diskriminační chování.

„Jakékoli učení o nadřazenosti založené na rasovém rozlišování z vědeckého hlediska je falešné, morálně odsouzeníhodné a sociálně nespravedlivé a nebezpečné a rasová diskriminace v teorii i praxi, ať se vyskytuje kdekoli, je neospraveditelná.“⁶³

Je důležité se zaměřit také na subjekty, které mohou být objektem diskriminace či mohou samy diskriminovat ostatní menšiny. Jasným se zdá být objekt diskriminace, což může být jedinec z menšinového společenství nebo i celá menšina jako společenství, ale také se může jednat o společnost nebo jedince, která sice není menšinová, ale v momentální situaci je určitým způsobem „slabší stranou“ diskriminace. Pokud by se jednalo o diskriminaci menšiny jako celku, nabízí se možnost přerůstání diskriminačního chování ke genocidě. Z tohoto hlediska by se dalo říci, že genocida by byla nástupcem diskriminace. Není ovšem možné takto uvažovat, pokud by nedošlo k diskriminaci, ale rovnou ke genocidě. Diskriminace se může dopustit stát, instituce, skupina osob nebo i jednotlivec, jak se uvádí v Deklaraci o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založené na náboženství a víře. Název této deklarace sice říká, že se jedná o diskriminaci v oblasti náboženství a víry, ale prakticky je možné tento výčet subjektů použít i pro jiné druhy diskriminace, především etnickou. Tato Úmluva podává praktický výčet orgánů a institucí, které vůči menšinám mohou jednat z pozice síly a tudíž se mohou dopustit diskriminace.

Z hlediska teorie práva, pokud se podíváme na samotný text Úmluvy, pak je nutné říci, že se nejedná o dispozitivní, ale o kogentní normy, které se vyznačují svou neměnností a striktním trváním na znění textu. Není zde tedy možnost se odchýlit od

⁶³ ADAMUS, V., *Mezinárodní dokumenty o lidských právech*, Linde Praha 2000, str. 123

jednání, které tyto normy obsahují.

I výše zmíněné úmluvy o diskriminaci jsou z hlediska mezinárodněprávní ochrany nesmírně důležitými dokumenty, které stejně jako dokumenty pro prevenci, ochranu a trestání genocidy, chrání vlastní existenci menšinové skupiny a identitu jednotlivých členů těchto skupin. Jedná se o stěžejní bod v celé ochraně menšin. Bez vlastní existence menšiny by nemohly nastat další body upřesňující ochranu minorit.

„Právo na identitu je v podstatě klíčovým elementem v celkové ochraně menšin. Vždyť asimilační praktiky ve svém důsledku můžeme srovnat s fyzickou destrukcí jednotlivce. Pokud je asimilace úspěšná, tedy identita menšiny je zcela potlačena, nastupuje faktická „smrt“ této kultury. Nositelé původní kultury její znaky zcela pozbyli, popř. převzali kulturní charakteristiky skupiny jiné, nezřídka i kulturu samotného utlačovatele.“⁶⁴

Asimilace je proces, kterým se snaží většinová majoritní společnost nastavit takové podmínky pro menšiny, aby bylo možné jejich přizpůsobení se životu s majoritním obyvatelstvem. Nelze zaměňovat s pojmem integrace, kde je cílem pouze vzájemné soužití minority a majority vedle sebe. Asimilace přímo usiluje o „připodobnění“ menšiny většině a to může být v důsledku likvidační pro menšinu, protože může dojít k absorbování a zániku znaků menšiny a pozbytí identity členů k menšině. I přes toto asimilační nebezpečí je snaha o asimilaci menšin ve společnosti běžná a i z historického hlediska se jedná o proces, který není novinkou. Asimilace menšin může přerůst až v asimilaci větších kulturních celků a tedy i k mísení, vzniku a zániku celých kultur. Důležité je zmínit, že asimilace menšiny musí být svobodným a dobrovolným rozhodnutím menšiny. V žádném případě se nesmí jednat o nucený asimilační proces ze strany majority, neboť takové jednání je v rozporu s mezinárodním právem. Hlavním cílem je, aby každá menšina rozhodovala o své asimilaci sama, vlastním způsobem, prostředky a v čase, který menšině nejlépe vyhovuje.

„Garantování a ochrana vlastní identity menšiny, jejich unikátních charakteristik je v podstatě obsahem i cílem systému ochrany lidských práv. Důsledné dodržování principu nediskriminace vede k faktickému naplňování práva na vlastní identitu. Mezi těmito dvěma principy, jež se vylučně vztahují k menšinové problematice, je úzká souvislost. Princip nediskriminace v sobě de facto nese prvek rovnosti.“⁶⁵

⁶⁴ FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodně právní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 54

⁶⁵ FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodně právní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 55

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace nepojednává pouze a jen o diskriminaci jako takové. V této Úmluvě najdeme i další velmi důležitý pojem, z hlediska menšin se jedná o pojem velmi nebezpečný. Nepřátelská propaganda je pojem, který můžeme chápat z vícero pohledů. Pro tuto práci je nejdůležitější hledisko menšinové. V takovém případě chápeme nepřátelskou propagandu jako mocenský nástroj vykazující xenofobní jednání vůči menšině. Podmínkou nepřátelské propagandy bude samozřejmě existence menšiny v určité majoritě, a proto je možné tento pojem zařadit až za genocidu a diskriminaci. Nepřátelská propaganda je velmi nebezpečná z vnitrostátního hlediska, z mezinárodního je ovšem mnohem nebezpečnější, protože právě druh takovéto propagandy může v krajním případě vyústit až v mezinárodní konflikt mezi celými státy. Ochrana před propagandistickým jednáním obsažena v Úmluvě je opět reakcí na mezinárodní konflikty ve světě, především na druhou světovou válku, kde xenofobní jednání bylo setrvačným mechanismem pro vedení dalších a dalších bojů.

„Smluvní státy odsuzují veškerou propagandu a všechny organizace, které jsou založeny na myšlenkách nebo teoriích o nadřazenosti jedné rasy nebo skupiny osob jedné barvy pleti nebo etnického původu, nebo které se pokoušejí ospravedlňovat nebo povzbuzovat jakoukoli formu rasové nenávisti a diskriminace a zavazují se, že přijmou bezodkladná a pozitivní opatření k vymýcení jakéhokoli podněcování k rasové diskriminaci nebo činů rasové diskriminace, a k tomuto cíli s náležitým zřetelem na zásady zakotvené ve Všeobecné deklaraci lidských práv a na práva výslovně v čl. 5 této Úmluvy...“⁶⁶

V současné době je šíření nepřátelské propagandy velmi vážným a aktuálním problémem, se kterým se potýkají snad všechny země světa. Důvodem rychlosti šíření xenofobních nálad jsou samozřejmě mediální a hromadné sdělovací prostředky a především sociální sítě na internetu, kde vznikají různé xenofobní skupiny, které si záměrně vybírají články zaměřené proti menšinám nebo v jejich neprospěch, ty dále šíří a tím vyvolávají negativní vlivy vůči konkrétním menšinám. V případě romské menšiny shledávám tento problém jako ještě více znásobený. Šíření článků vytržených z kontextu o kriminalitě romské menšiny, doprovázené různými nepřátelsky laděnými fotografiemi, které velmi často nemají nic společného s článkem, ke kterému je přiložen – na fotografiích bývají velmi často členové romské menšiny v emociálně laděných

⁶⁶ ADAMUS, V., *Mezinárodní dokumenty o lidských právech*, Linde Praha 2000, str. 129

situacích – jsou častým jevem internetových sociálních sítí v rámci konkrétních nepřátelsky laděných propagandistických skupin zejména mezi mladšími lidmi. Zejména to je důvodem vzniku mezinárodních dokumentů ale i vnitrostátních předpisů, které takové jednání zakazují. Pokud jde o zakázané jednání má především funkci preventivní, předcházení vzniku podobných negativních propagandistických skupin. Většina z těchto dokumentů a předpisů, především ty vnitrostátní, disponují ovšem i velmi tvrdými sankcemi, tedy složkou represivní.

8.3. Pakty

„Právo osob náležejících k rasovým, etnickým, jazykovým a náboženským skupinám na volný výkon, udržování a rozvíjení své kultury, náboženství nebo užívání vlastního jazyka samostatně nebo společně s ostatními, a s tím související zákaz využívání veřejných prostředků zaměřených na ohrožení existence nebo samostatnou destrukci existujících odlišností v tradicích a kulturách daných skupin. Takto shrnutá definice práv příslušníků náležejících k menšinám je vlastně dalším ze základů jejich pozitivně právní ochrany.“⁶⁷

Pokud se jedná o tyto oblasti právní ochrany menšin z mezinárodního hlediska, pak jsou obsaženy v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech z roku 1966. Oblast kulturní, náboženské a politické oblasti minoritních skupin z mezinárodního hlediska je velmi široký pojem a pouze jeden dokument nemůže pojmut veškeré možnosti, které tato problematika obsahuje. Proto je tento Pakt sice velmi důležitým a jedním z prvních, ale není jediným. Při ochraně a definici kulturních a politických práv hraje velmi významnou roli také judikatura jednotlivých mezinárodních soudů a soudů Evropské unie a dále také odborné práce a studie odborníků na mezinárodní právo menšin, které stále více a konkrétněji dotvářejí celkový obraz veškerých práv menšin v těchto oblastech.

Na stejnou úroveň výše zmíněného Paktu je třeba přiřadit pakt, který pojednává o druhé části těchto práv. Jedná se o Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966.

„Státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého na vzdělání. Souhlasí, že vzdělání bude směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a smyslu pro její důstojnost a posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Souhlasí, že vzdělání má umožnit

⁶⁷ FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodně právní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, 2002, str. 56

*všem osobám účinnou účast ve svobodné společnosti, napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi rasovými, etnickými a náboženskými skupinami...*⁶⁸

Je třeba si povšimnout, že citované ustanovení není přímo adresováno menšinám, menšiny zde nejsou explicitně osloveny. Stejně tomu je i u ostatních článků těchto paktů. Důvod je takový, že pakty nejsou přímo směřovány k menšinám, ale k celému obyvatelstvu tedy i minoritním skupinám.

⁶⁸Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966, Čl. 13, odst. 1

9. Závěr

V úvodních kapitolách této práce jsem se zaměřil na vysvětlení stěžejních pojmů spojených s menšinami. Pokusil jsem se osvětlit pojem multikultura, což je pojem, jenž se definuje různými způsoby. Závěrem je třeba připomenout, že problémy vznikající mezi většinovým a menšinovým obyvatelstvem nejsou záležitostí krátkodobou ani výjimečnou a v žádném případě se netýkají pouze našeho státu. Připomněl jsem, že menšiny nejsou definovány pouze vnitrostátně, ale že mezinárodní právo se menšinami také zabývá již dlouhou dobu. Interakce menšin s majoritou jsou povětšinou bohužel provázeny sociologickými problémy jako je diskriminace či rasismus, o kterých se zmiňuji v další kapitole. Poté práce plynule přechází již k vybraným dvěma menšinám.

První ze dvou menšin v práci zmíněných je menšina vietnamská. Zde je popsán historický vývoj vietnamské menšiny na území České republiky, vysvětleny důvody proč je integrace vietnamské menšiny tak složitá; zde je hlavním faktorem jazyková bariéra a uzavřenost vietnamské společnosti oproti majoritě. V souvislosti s vietnamskou menšinou je v práci zmíněna problematika získání státního občanství podle nové právní úpravy účinné od 1.1.2014. Následující kapitola je věnována menšině romské, stejně jako v předchozí kapitole i zde je nejdříve historický vývoj menšiny ve státě, který pokračuje objektivním pohledem na zaměstnanost příslušníků romské menšiny. Další dvě podkapitoly v rámci romské menšiny jsou věnovány vnitrostátní a mezinárodní problematice Romů a jejich pozice. V rámci vnitrostátní politiky vůči romské menšině je zde zmapován vývoj a postupy v jednotlivých časových úsecích až do současnosti, kde jsem se nejvíce zaměřil na Dekádu romské inkluze v souvislosti s Radou vlády pro národnosti menšiny a Radou vlády pro záležitosti romské menšiny. Z mezinárodního hlediska mapuji postavení Romů ve světě, pohled majority na romskou menšinu s odstupem času a významné dokumenty vydávané mezinárodními organizacemi pro ochranu romské menšiny.

Kapitola, která následuje, je věnována právním předpisům chránícím identitu, existenci a kulturu menšin v České republice. Jedná se o stěžejní zákony a nejdůležitější ustanovení v nich obsažená s dopadem na vietnamskou a romskou menšinu.

Závěrečná kapitola pojednává o mezinárodních dokumentech, kterými je nebo byla Česká republika vázána a které se vztahují k národnostním a etnickým menšinám a to především k jejich ochraně. Je zde mapován postup Společnosti národů, Organizace spojených národů i Evropské unie. Jde o zasvěcení do problematiky evropských definic

a problémů, které evropské instituce provázely v průběhu tvorby těchto mezinárodních dokumentů. Detailněji jsou rozebrány, z mého pohledu, nejdůležitější z těchto dokumentů a způsob, jakým ovlivňují a chrání menšiny.

Práce má ukázat náročnost, se kterou se potýkají tvůrci zákonů a jiných dokumentů, a lidé, kteří se problémy spojenými s těmito menšinami zabývají. Česká společnost je ve vztahu k menšinám naplněna předsudky, o kterých jsem přesvědčen, že jsou z velké části neopodstatněné. Právě to bylo důvodem, který mě vedl k napsání této práce a zhodnocení mimo jiné i právní stránky týkající se menšin. Legislativa zásadním způsobem ovlivňuje vztahy ve společnosti, je to ostatně jedním z důvodů tvorby zákonů. V této problematice si ovšem myslím, že legislativa na vyřešení situace nestačí nebo alespoň za ni pokulhává. Domnívám se, že problémy spojené s menšinami jsou převážně sociologického rázu, z čehož vyplývá, že lidé se musí dohodnout především sami mezi sebou. Pocházím z malého městečka, kde byly potyčky mezi menšinami a majoritou ještě nedávno téměř na denním pořádku. Efektivním způsobem práce s menšinami ne na úrovni podzákonných předpisů, ale na úrovni sociologické vycházející z regionální politiky obce a kraje, která vznikla jako reakce na zvýšené napětí v regionu, sklízí v posledních letech ovoce. Faktem zůstává, že problémy se nedaly odstranit jednou provždy, stále se vyskytují, ovšem ne v takovém měřítku. Efektivní politikou mám na mysli především práci s mládeží z etnických menšin, ale i dětí z majoritního obyvatelstva, kdy prioritní je změna pohledu na kulturu a život navzájem mezi sebou, tedy jakási prevence. Represivní opatření zde nejsou na místě, protože mohou pouze napětí ve společnosti zvýšit.

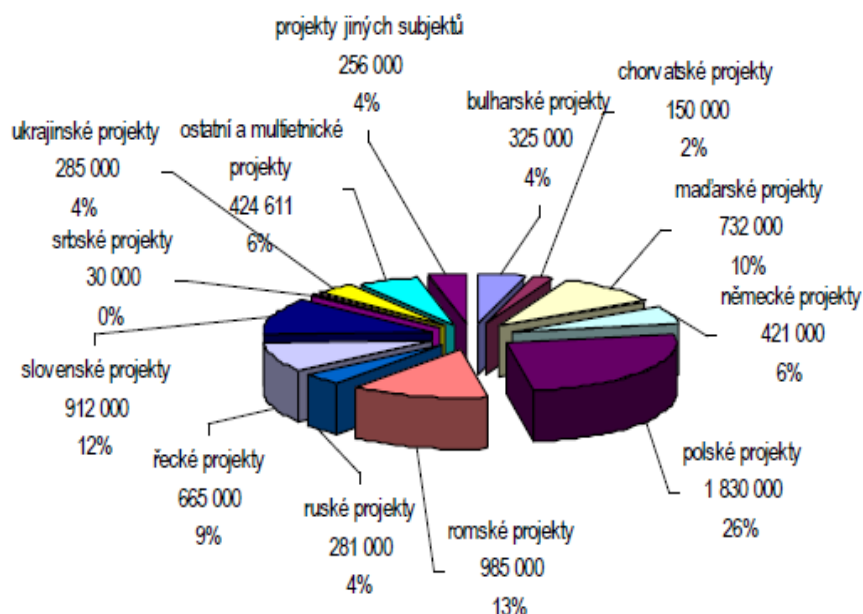
Úplně na závěr bych rád zmínil, že přestože předsudky ovládají naši společnost a vymazat zcela nejdou, ve vztahu k menšinám pro ně není místo, pokud chceme tvořit kvalitní, jednolitou a efektivní společnost. Proto doufám, že tato práce přiměje někoho se zamyslet nad tímto problémem a možná i nad sebou samým a pozitivně změnit přístup k menšinám. Všem bude tato změna ku prospěchu.

10. Přílohy

Ministerstvo kultury - Dotační program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin v roce 2012

Zdroj: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012,*

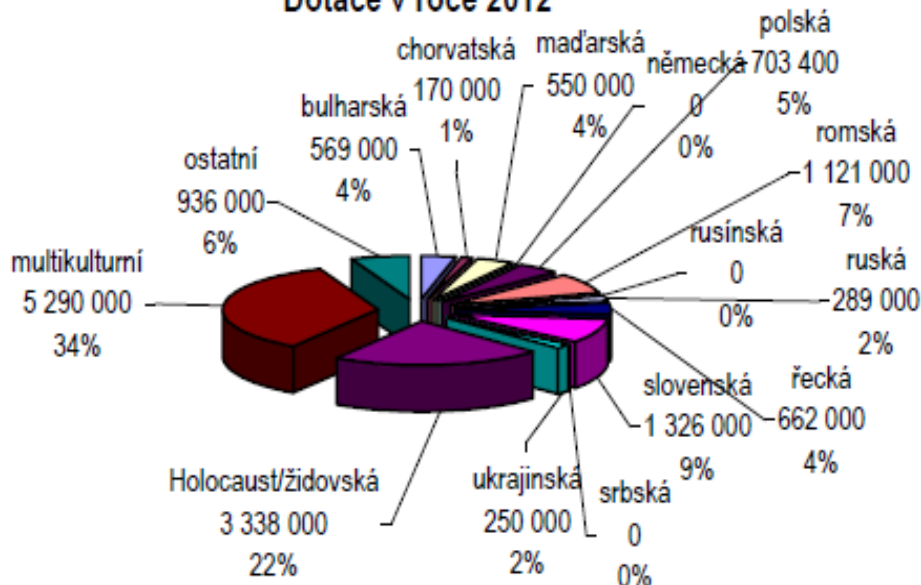
Dotace podle menšin

Program Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2012

Zdroj: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*

Dotace v roce 2012

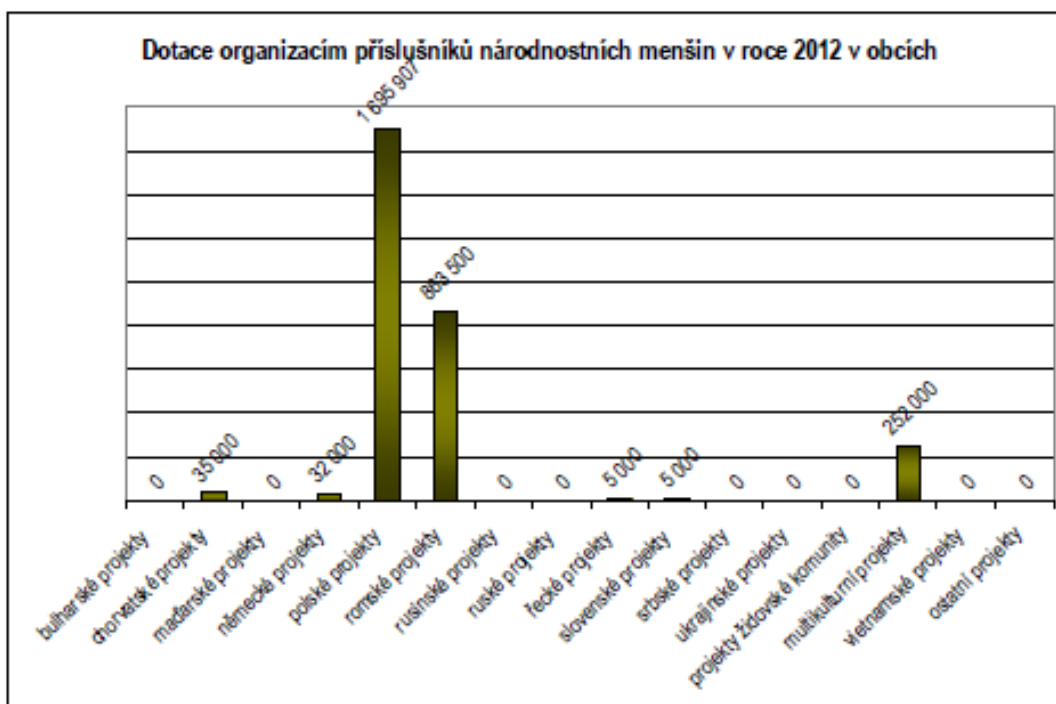
Počet obyvatel a členů jednotlivých menšin v České republice ke konci roku 2012

národnost		celkem v roce 1991		celkem v roce 2001		celkem v roce 2011	
		absolutně	v %	absolutně	v %	absolutně	v %
obyvatelstvo celkem		10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	10 436 560	100,0
v tom národnost	česká	8 363 768	81,18	9 249 777	90,42	6 711 624	64,31
	moravská	1 362 313	13,22	380 474	3,72	521 801	5,00
	slezská	44 446	0,43	10 878	0,11	12 214	0,12
	slovenská	314 877	3,06	193 190	1,89	147 152	1,41
	polská	59 383	0,57	51 968	0,51	39 096	0,37
	německá	48 556	0,47	39 106	0,38	18 658	0,18
	ukrajinská	8 220	0,07	22 112	0,22	53 253	0,51
	maďarská	19 932	0,19	14 672	0,14	8 920	0,08
	ruská	5 062	0,05	12 369	0,12	17 872	0,17
	romská	32 903	0,32	11 746	0,11	5 135	0,05
	bulharská	3 487	0,03	4 363	0,04	4 999	0,05
	řecká	3 379	0,03	3 219	0,03	2 043	0,02
	srbská	nejz.	—	1 801	0,02	1 717	0,02
	chorvatská	nejz.	—	1 585	0,02	1 125	0,01
	rusínská	1 926	0,02	1 106	0,01	739	0,01
	ostatní	9 860	0,10	39 477	0,39	52 225	0,5
	nezjištěno, národnost neuvedena		22 017	0,21	172 827	1,67	2 642 666

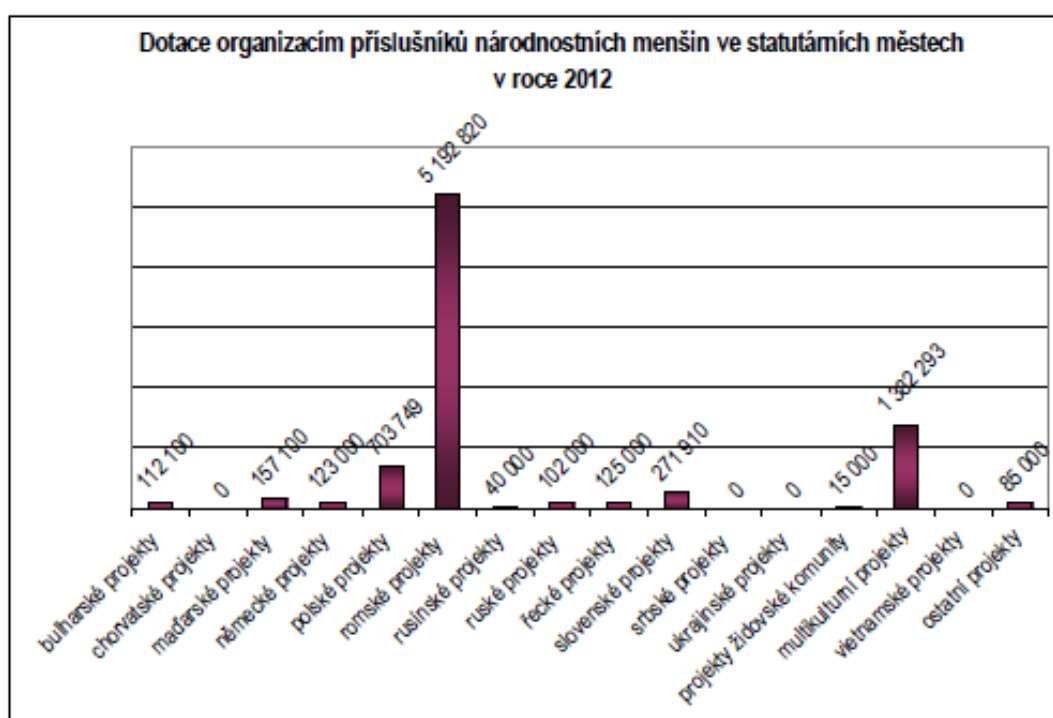
K údajům o národnostních menšinách, které byly zastoupeny v Radě v roce 2012 připojujeme také údaje o běloruské a vietnamské menšině. Zástupci vietnamské a běloruské menšiny se stali řádnými členy Rady vlády pro národnostní menšiny v červenci 2013.

menšinová komunita	celkem v roce 1991		celkem v roce 2001		celkem v roce 2011	
	absolutně	v %	absolutně	v %	absolutně	v %
běloruská	nezjištěno	—	nezjištěno	—	2 013	0,02
vietnamská	421	0,004	17 462	0,2	29 660	0,28

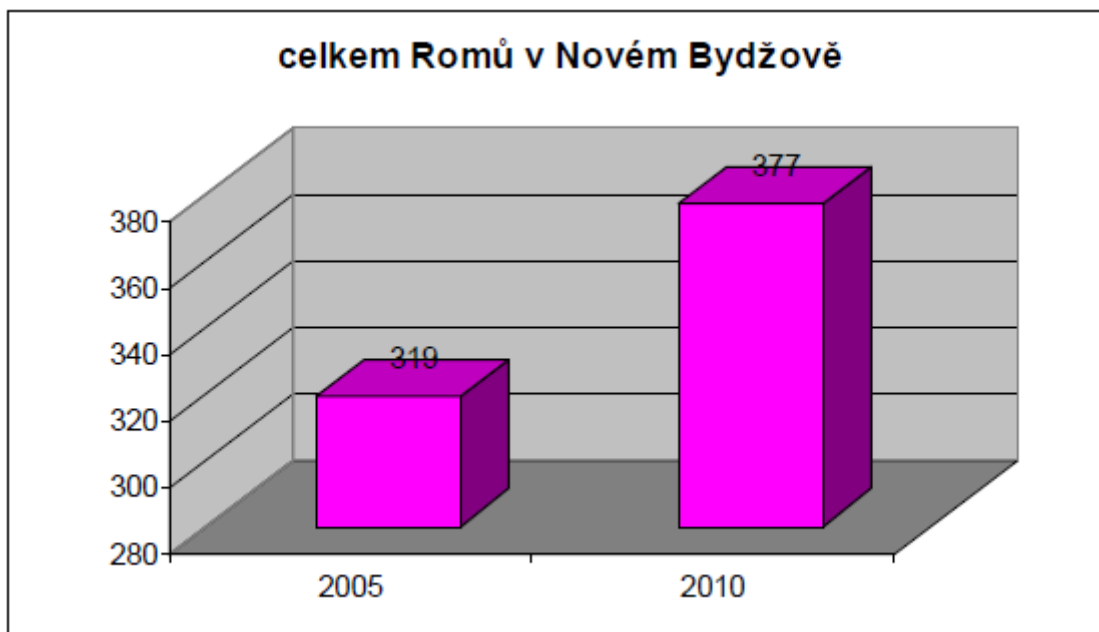
Zdroj tabulky s textem: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*

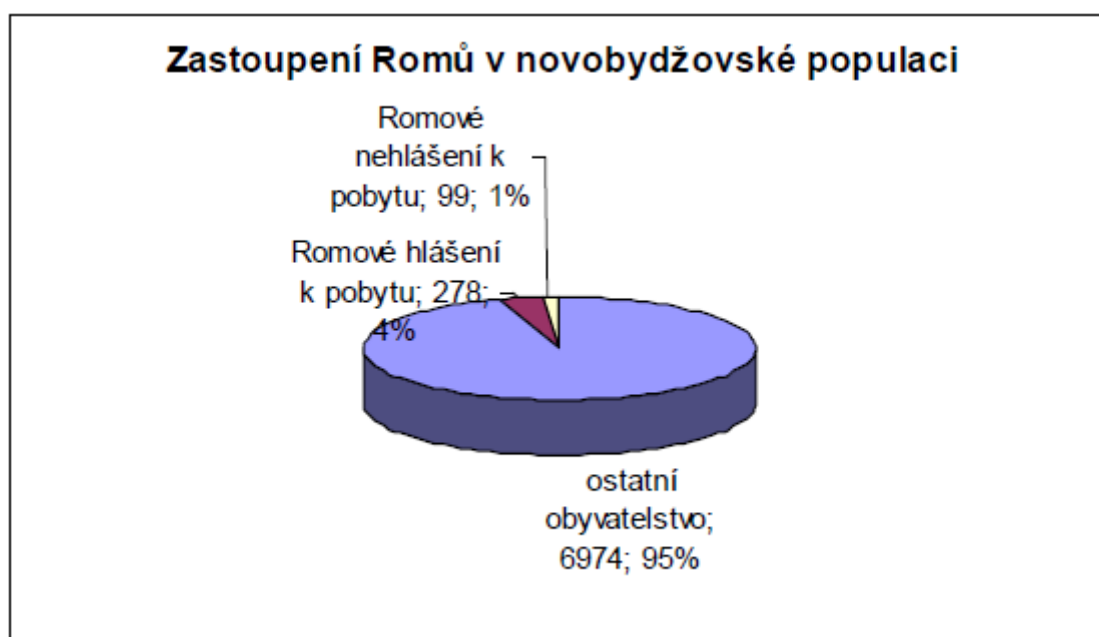
Zdroj: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*

Zdroj: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*

Zdroj: Závěrečná zpráva o stavu z průzkumu novobydžovské romské komunity v roce 2010, Ing Daniela Lusková a kol.

Zdroj: Závěrečná zpráva o stavu z průzkumu novobydžovské romské komunity v roce 2010, Ing Daniela Lusková a kol.

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia

8. prosince 1948

Smluvní strany se zřetelem k tomu, že Valné shromáždění Organizace spojených národů prohlásilo v resoluci 96/I ze dne 11. prosince 1946 genocidium za zločin podle mezinárodního práva, přičítá se duchu a cílům Organizace spojených národů a zavržený civilisovaným světem. u vědomí, že genocidium způsobilo lidstvu ve všech obdobích dějin veliké ztráty a v přesvědčení, že k osvobození lidstva od tak odporné metly je nezbytná mezinárodní spolupráce. dohodly se na těchto ustanoveních:

Čl. I

Smluvní strany potvrzují, že genocidium, ať spáchané v míru nebo za války, je zločinem podle mezinárodního práva a zavazují se proto zabraňovati mu a trestati jej.

Čl. II

V této Úmluvě se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, ethnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: a) usmrcení příslušníků takové skupiny; b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny; c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení; d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí; e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.

Čl. III

Trestné jsou tyto činy: a) genocidium; b) spolčení k spáchání genocidia; c) přímé a veřejné podněcování k spáchání genocidia; d) pokus spáchání genocidia; e) účastenství na genocidiu.

Čl. IV

Osoby, páchající genocidium nebo kterýkoli z ostatních činů vypočtených v článku III, podléhají trestu bez ohledu na to, jde-li o ústavně odpovědné vládní činitele, veřejné úředníky nebo osoby soukromé.

Čl. V

Smluvní strany se zavazují, že učiní ve shodě se svými příslušnými ústavami nutná zákonodárná opatření, aby zajistily účinnost ustanovení této Úmluvy a že zejména stanoví účinné tresty proti osobám, spáchavším genocidium nebo kterýkoli z ostatních činů vypočtených v článku III.

Čl. VI

Osoby obviněné z genocidia nebo z kterýchkoli jiných činů vypočtených v článku III mají být souzeny příslušným soudem toho státu, na jehož území byl tento čin spáchán, nebo takovým mezinárodním trestným soudem, který může být příslušný pro tyto smluvní strany, jež uznaly jeho pravomoc.

Čl. VII

Pokud jde o vydávání provinilců, genocidium a ostatní činy vypočtené v článku III nepokládají se za zločiny politické. Smluvní strany se zavazují povolovat vydávání v takových případech podle svého zákonodárství a podle platných smluv.

Čl. VIII

Každá smluvní strana může požádat příslušný orgán Organizace spojených národů, aby v souhlase s ustanoveními Charty Organizace spojených národů učinil všechna opatření, jež by považoval za nutná k zabránění a potlačení páchání genocidia nebo kteréhokoli z ostatních činů vypočtených v článku III.

Čl. IX

Spory mezi smluvními stranami týkající se výkladu, provádění nebo plnění této Úmluvy včetně sporů týkajících se odpovědnosti státu za genocidium nebo za kterýkoli z

ostatních činů vypočtených v článku III, předkládají se na žádost kterékoli sporné strany k projednání Mezinárodnímu soudnímu dvoru.

Čl. X

Tato Úmluva, jejíž znění anglické, čínské, francouzské, španělské a ruské mají stejnou platnost, bude datována dnem 9. prosince 1948.

Čl. XI

Tato Úmluva bude do 31. prosince 1949 otevřena k podpisu jménem kteréhokoli členského státu Organizace spojených národů, jakož i kteréhokoli státu nečlenského, jež Valné shromáždění pozve k podpisu. Tato Úmluva podléhá ratifikaci a ratifikační listiny se uloží u generálního tajemníka Organizace spojených národů. Počínajíc dnem 1. ledna 1950 bude moci přistoupit k této Úmluvě kterýkoli členský stát Organizace spojených národů, jakož i kterýkoli nečlenský stát, který dostane svrchu uvedené pozvání. Listiny o přístupu se uloží u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl. XII

Kterákoli smluvní strana může kdykoli oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů rozšířit používání této Úmluvy na všechna nebo některá území, za jejichž zahraniční styky odpovídá.

Čl. XIII

Jakmile bude u generálního tajemníka uloženo prvních dvacet ratifikačních listin nebo listin o přístupu, sepíše o tom generální tajemník protokol, jehož opis zašle všem členským státům Organizace spojených národů a státům nečlenským uvedeným v článku XI. Tato Úmluva nabude účinnosti devadesátého dne ode dne uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu. Ratifikační listiny nebo listiny o přístupu došlé po nabytí účinnosti této Úmluvy, nabudou účinnosti devadesátým dnem ode dne uložení u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl. XIV Tato Úmluva platí po dobu deseti let ode dne, kdy nabude účinnosti. Zůstane v platnosti po další pětiletá období pro ty smluvní strany, které ji nevypovědí alespoň šest měsíců před uplynutím příslušného období její platnosti. Výpověď se provede písemným prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů.

Čl. XV

Klesne-li v důsledku výpovědí počet smluvních stran této Úmluvy pod šestnáct, pozbude Úmluva platnosti dnem, kdy poslední výpověď nabude účinnosti.

Čl. XVI

Žádost o revisi této Úmluvy může kdykoli vznésti kterákoli smluvní strana písemným oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Valné shromáždění rozhodne, zda a jaká opatření nutno učinit o takové žádosti.

Čl. XVII

Generální tajemník Organizace spojených národů vyrozumí všechny členské státy Organizace spojených národů a nečlenské státy uvedené v článku XI: a) o všech podpisech ratifikacích a přístupech došlých podle článku XI; b) o všech oznámeních došlých podle článku XII; c) o dni, kdy tato Úmluva nabude účinnosti podle článku XIII; d) o výpovědích došlých podle článku XIV; e) o zrušení Úmluvy podle článku XV; f) o oznámeních došlých podle článku XVI.

Čl. XVIII

Originál této Úmluvy bude uložen v archivu Organizace spojených národů. Ověřené opisy Úmluvy se rozešlou všem členským státům Organizace spojených národů a nečlenským státům uvedeným v článku XI.

Čl. XIX

Tato Úmluva bude v den, kdy nabude účinnosti, zapsána do rejstříku generálním tajemníkem Organizace spojených národů.⁶⁹

⁶⁹ Zdroj: www.osn.cz, www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf

11. Informační zdroje

11.1. Literatura

ADAMUS, V., *Mezinárodní dokumenty o lidských právech*, Linde Praha 2000, ISBN 80-7201-221-5

BOUDON, R. a kol., *Sociologický slovník*, Univerzita Palackého Olomouc, Olomouc 2004, ISBN 80-244-0735-3

ČERNÍK, J. a kol., *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H & H, Jinočany 2009, ISBN 80-7319-055-9

FOREJTOVÁ, M., *Mezinárodněprávní ochrana menšin*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2002, ISBN 80-7082-843-9

GIDDENS, A., *Sociologie*, Argo, Praha 1999, ISBN 80-7203-124-4

KULICH, M., *Multikulturní společnosti v sídlech a regionech*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2011, vedoucí práce PhDr. Jaroslava Kadeřábková, CSc.

LHOŤAN, L. a kol., *Rozmanitostí proti předsudkům, Romové, Vietnamci, Muslimové a Ukrajinci v České republice*, Lukáš Lhoťan v Pstruži, 2012, ISBN 978-80904932

LUSKOVÁ, D. a kol., *Závěrečná zpráva z průzkumu novobydžovské romské komunity v roce 2010*, Nový Bydžov, únor 2010

NAVRÁTIL, P. a kol., *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*, Portál, Praha 2003, ISBN 80-7178-741-8

NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE, *Na křižovatce kultur aneb Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*, Praha 2010, ISBN 978-80-86784-91-5

NEČAS, C., *Romové v české republice včera a dnes*, Olomouc: Univerzita Palackého 2002, ISBN 80-244-0497-4

NEŠPOR, Z. a kol., *Příručka sociologie náboženství*, SLON, Praha 2009, ISBN 978-80-86429-92-2

RÁKOCZYOVÁ, M. a kol., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha 2009, ISBN 978-80-7419-023-0

SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, *Zpráva o situaci národnostních menšin v české republice za rok 2012*, Praha, ISBN 978-80-7440-079-7

SOCIOKLUB, *Romové v České republice (1945 – 1998)*, Sociopress, Praha 2009, ISBN 80-902260-7-8

SOYDAN, H., Williams, CH. Exploring concepts. In Williams, CH., Soydan, H., Johnson, M. R. D. (eds.). *Social Work and Minority*. Routledge, London 1998

11.2. Právní předpisy

Zákon číslo **1/1993** Sb., Ústava České republiky

Zákon číslo **2/1993** Sb., Listina základní práv a svobod

Zákon číslo **198/2009** Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

Zákon číslo **273/2001** Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Zákon číslo **186/2013** Sb., o státním občanství České republiky

Zákon číslo **40/2009** Sb., trestní zákoník

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Mezinárodní pakt hospodářských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Úmluva o zabránění a potrestání zločinů genocidia

Charta regionálních a menšinových jazyků

11.3. Internetové zdroje

www.czso.cz

www.multikultura.cz

www.romove.radio.cz

www.migraceonline.cz

www.mpsv.cz

www.zakony.cz

www.romea.cz

www.klubhanoi.cz

www.osn.cz

www.vlada.cz

www.nicm.cz

www.novybydzov.cz

www.socialni-zaclenovani.cz

12. Resumé

Multicultural societies are now a normal part of life of almost all countries of the world . The movement of individual minorities , states all over the world contribute to the mutual enrichment of cultures and it actually creates multiculturalism . However, every coin has two sides , so even if there is one positive side enrichment cultures with each other and the other the negative issues that come with the interaction between the majority and the various minorities.

The Czech Republic is currently moving to thirteen state-recognized minorities to varying representation. This paper will discuss two of these minorities , the Roma and Vietnamese . The first of two minorities , which will be discussed here , is quite different from the majority in the Czech Republic, especially its culture, its customs, and also because it is the youngest state- recognized minority. The second will be a minority in this work included because of its prolonged action in the Czech Republic , but also because it is a minority which significantly affects not only relations between the majority and themselves , but also between other members of the majority .

The first part will include an explanation of the key concepts and capturing the fundamental problems associated with multiculturalism . In the second part, directly focus on the above -mentioned minorities , their history in the Czech Republic , characteristics and even legislation that affects them directly , then I will move selected integration factors , the possibilities of integrating these minorities into society and the factors that hinder integration . Another part will be clearly focused on the right , will be the protection of minorities in the Czech Republic, both domestic law and international law represented mainly by international treaties between States. The work will culminate in the conclusion and follow the attachments in the form of statistical information.

This work , although by name may at first glance appear to be purely sociological in nature, but it will be a combination of sociological knowledge of historical facts and points of law, which accompanies these minorities , and to be given the most part

The aim of this work is not justification or denigration of one or both of these minorities , but an objective view of the issues involved and the possibility of addressing issues related to them and, of course approach the facts that are necessary for an understanding of their position in society.

We live in a time when the blending of cultures commonplace and our ability to solve

problems arising from these interactions and learn to live together for this blending is still somewhat lagging. For the majority and the minority is very important mutual solidarity and above all greater empathy and the ability of efforts to understand and empathize with the situation of others in order to successfully get rid of prejudices and associated problems and work effectively form a homogeneous society without hatred and mutual dislike .